

Gedragscode bestendig beheer en onderhoud van de Gemeente Dordrecht en de Gemeente Zwijndrecht

Gedragscode in het kader van de Flora- en faunawet voor het zorgvuldig
handelen bij bestendig beheer en onderhoud

Opgesteld door Bureau Waardenburg bv en BuildDesk Benelux bv

Gedragcode bestendig beheer en onderhoud van de Gemeente
Dordrecht en de Gemeente Zwijndrecht

Gedragcode in het kader van de Flora- en faunawet voor het
zorgvuldig handelen bij bestendig beheer en onderhoud

Versie voorgelegd ter goedkeuring

M. van der Valk
G. Hoefsloot
M. Kroese

build⁷desk®

opdrachtgever: Gemeente Dordrecht & Gemeente Zwijndrecht

1 maart 2010
rapport nr. 07-074

Status uitgave: definitief, aangepast
Rapport nr.: 07-074
Datum uitgave: 19 februari 2010
Titel: Gedragscode bestendig beheer en onderhoud van de Gemeente Dordrecht en de Gemeente Zwijndrecht
Subtitel: Gedragscode in het kader van de Flora- en faunawet voor het zorgvuldig handelen bij bestendig beheer en onderhoud
Samenstellers: Drs. M. van der Valk
Drs. G. Hoefsloot
Drs. M. Kroese
Aantal pagina's inclusief bijlagen: 57
Project nr.: 06-464
Projectleider: Drs. M. van der Valk
Naam en adres opdrachtgever: Gemeente Dordrecht (mede namens Gemeente Zwijndrecht),
Postbus 8, 3300 AA Dordrecht
Referentie opdrachtgever: SO/BLD/06/5475 d.d. 29-09-06
Akkoord voor uitgave: Directeur Bureau Waardenburg bv
drs. A.J.M. Meijer

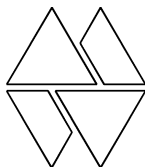
Paraaf:

Bureau Waardenburg bv is niet aansprakelijk voor gevolgschade, alsmede voor schade welke voortvloeit uit toepassingen van de resultaten van werkzaamheden of andere gegevens verkregen van Bureau Waardenburg bv; opdrachtgever vrijwaart Bureau Waardenburg bv voor aanspraken van derden in verband met deze toepassing.

© Bureau Waardenburg bv / BuildDesk Benelux bv / Gemeente Dordrecht / Gemeente Zwijndrecht

Dit rapport is vervaardigd op verzoek van opdrachtgever hierboven aangegeven en is zijn eigendom. Niets uit dit rapport mag worden vervaardigd en/of openbaar gemaakt worden d.m.v. druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de opdrachtgever hierboven aangegeven en Bureau Waardenburg bv, noch mag het zonder een dergelijke toestemming worden gebruikt voor enig ander werk dan waarvoor het is vervaardigd.

Het kwaliteitsmanagementsysteem van Bureau Waardenburg bv is door CERTIKED gecertificeerd overeenkomstig BRL 9990:2001 / ISO 9001:2001.

Bureau Waardenburg bv
Adviseurs voor ecologie & milieu

Postbus 365, 4100 AJ Culemborg
Telefoon 0345 - 512710, Fax 0345 - 519849
e-mail wbb@buwa.nl website: www.buwa.nl

V 1.1

Inhoud

Inleiding	5
Hoofdpijnen	9
1 Informatie	12
2 Algemene gedragsregels	16
3 Natuur-werk-kalender bestendig beheer en onderhoud	18
4 Verantwoordelijkheden	48
5 Slotbepalingen	50
6 Begrippenlijst	52
Bijlage 1 Schema toepassing Flora- en faunawet	54
Bijlage 2 Checklist beschermde soorten	56

Inleiding

Doel

De Flora- en faunawet beschouwt de bescherming van de natuur als een verantwoordelijkheid van iedereen. De Gemeenten Dordrecht en Zwijndrecht nemen deze verantwoordelijkheid onder meer door het opstellen van deze gedragscode.

De gedragscode beschrijft gedragsregels om schade aan beschermde soorten planten en dieren te voorkomen. De gedragscode richt zich op beheers- en onderhoudswerkzaamheden op het grondgebied van de Gemeenten Dordrecht en Zwijndrecht. Door de gedragscode te volgen wordt het zorgvuldig handelen ten aanzien van (middel)zwaar beschermde soorten in de praktijk vormgegeven. Dit zorgt ervoor dat de werkzaamheden geen negatieve effecten hebben op beschermde soorten.

De gedragscode heeft de volgende twee doelen:

- Duidelijk maken welke gedragsregels moeten worden gevolgd, om schade aan beschermde soorten te voorkomen of te beperken. Dit gaat om de voorbereiding én de uitvoering van de werkzaamheden in het kader van beheer en onderhoud.
- Vereenvoudigen van procedures door het gebruik van vrijstellingen in plaats van ontheffingen.

Toepassing

Deze gedragscode is van toepassing op werkzaamheden die vallen onder het begrip “bestendig beheer en onderhoud”, binnen de grenzen van de gemeente Dordrecht of de gemeente Zwijndrecht. Hieronder worden de werkzaamheden opgesomd. Deze werkzaamheden vallen onder het begrip “bestendig beheer en onderhoud” als bedoeld in art. 16 lid 1 sub a van het Vrijstellingenbesluit. Deze werkzaamheden worden (mede) uitgevoerd ten behoeve van de bescherming van de wilde flora en fauna, de volksgezondheid en de openbare veiligheid. Andere dan genoemde werkzaamheden vallen niet onder deze gedragscode.

1. Maaien en klepelen van kort gras.
2. Maaien en klepelen van lang gras en kruidenvegetaties.
3. Maaien van oevers en moeras.
4. Snoeien van bomen, struiken en heesters.
5. Dunnen van houtopstanden, rooien van bomen en struiken.
6. Schonen van wateren.
7. Baggeren van wateren.
8. Onderhoud van groenvoorzieningen.
9. Onderhoud van oevers.
10. Onderhoud van verhardingen.
11. Onderhoud van hekken en rasters.
12. Onderhoud van gebouwen.
13. Verwijderen van drijvend afval.

Bestendig beheer en onderhoud bestaat uit de voortzetting van een praktijk, die is gericht op behoud van de bestaande situatie. Deze werkzaamheden worden al langer op deze manier uitgeoefend en hebben kennelijk niet verhinderd – of er zelfs aan bijgedragen – dat zich beschermde soorten in het gebied hebben gevestigd. Het element bestendigheid is hier cruciaal. Zodra er grote veranderingen worden doorgevoerd, zoals toepassing van nieuwe technieken of machines, of men ingrijpende grootschalige maatregelen treft, is er geen sprake meer van bestendig beheer of onderhoud.

Deze gedragscode is niet van toepassing bij het uitvoeren van achterstallig onderhoud of bij ingrijpende wijziging van het beheer. Zo is bij kaalkap van bosplantsoen of natuurontwikkeling geen sprake van bestendig beheer. Voor dergelijke ruimtelijke ingrepen is de gedragscode voor ruimtelijke ontwikkeling en inrichting in de gemeenten Dordrecht en Zwijndrecht van toepassing. Ook kan een ontheffing ex artikel 75 van de Flora- en faunawet noodzakelijk zijn.

Wat zijn “beschermde soorten”?

Meer dan honderd soorten planten en dieren zijn in Nederland beschermd. Maar niet allemaal even zwaar. De soorten van de zogenoemde Tabel 3 en broedvogels zijn het zwaarst beschermd, Voor de soorten van Tabel 2 gelden minder strenge regels. Voor de soorten van Tabel 1 geldt een algemene vrijstelling voor de werkzaamheden van bestendig beheer en onderhoud die in deze gedragscode worden genoemd. Voor Tabel 1 soorten geldt in de praktijk vooral de zorgplicht, die ook voor niet-beschermde soorten geldt (zie onder).

Voor een verdere uitleg van de verschillen verwijzen we naar het schema in bijlage 1, de brochure ‘Buiten aan het werk?’ en de website van het ministerie van LNV.

Het betekent dat deze gedragscode zich bijna helemaal richt op de “(middel) zwaar beschermde soorten” oftewel de soorten van Tabel 2.

De vrijstelling is ook van toepassing op de soorten van tabel 3 en (broed)vogels. (de vrijstelling geldt alleen bij bestendig beheer en onderhoud, niet bij ruimtelijke ingrepen). Waar er in het vervolg van deze gedragscode sprake is van “beschermde soorten”, bedoelen we dus de soorten van Tabel 2 en 3 en (broed)vogels. Behalve als het gebruik van deze vereenvoudigde term voor verwarring kan zorgen.

Zorgplicht

Volgens artikel 2 van de Flora- en faunawet heeft iedereen een zorgplicht voor in het wild levende planten en dieren. Dit betekent dat u geen onnodige schade of leed aan wilde planten en dieren mag veroorzaken. Dit is in wezen een stukje algemene beschaving. Op grond van de zorgplicht kan van u gevraagd worden om soms wat extra's te doen, of juist na te laten, dan strikt genomen verplicht is.

Vrijstelling

Als aantoonbaar wordt gewerkt volgens de gedragscode, geldt een vrijstelling van de verbodsbepalingen voor alle beschermde soorten planten en dieren. Een overzicht

van de soorten die in Dordrecht en Zwijndrecht (kunnen) voorkomen is opgenomen in bijlage 2 van deze gedragscode.

De gedragscode is niet speciaal gericht op soorten van Tabel 1 bij de Flora en Faunawet. Hier voor geldt in het kader van bestendig beheer een algemene vrijstelling. Deze gedragscode bevat wel een aantal algemene gedragsregels voor deze groep soorten, om invulling te geven aan de zorgplicht. Door deze gedragsregels te volgen wordt schade aan planten en dieren in het algemeen voorkomen of tot een minimum beperkt.

Ten aanzien van soorten genoemd in Bijlage IV van de Habitatrichtlijn en vogels (Vogelrichtlijn) geldt bij bestendig beheer en onderhoud een mogelijkheid tot vrijstelling.

Gedragsregels

De gedragsregels in deze gedragscode zijn aanvullend ten opzichte van de eisen die aan het beheer en onderhoud worden gesteld. Aspecten zoals uitvoerbaarheid, veiligheid en functionaliteit staan daarom voorop.

De gedragsregels zijn op het niveau van de uitvoerders zo concreet en praktisch mogelijk opgeschreven. De uitvoerders in het veld vormen een belangrijke doelgroep van deze gedragscode. Minstens even belangrijk echter zijn de plannenmakers en werkvoorbereiders. In de voorbereiding moeten zij informatie verzamelen, plannen opstellen, gedragsregels selecteren en planningen afstemmen. Alleen als dat goed gebeurt, kunnen de uitvoerders de concrete en praktische gedragsregels in het veld ook volgen.

“U” voert uit of laat uitvoeren

De gedragsregels zijn concreet en direct geformuleerd, waarbij “u” als initiatiefnemer of uitvoerder direct wordt aangesproken. Dat is gedaan om de leesbaarheid te bevorderen. Dit moet gelezen worden als: u voert de taak zelf uit of laat die uitvoeren, door een medewerker of opdrachtnemer. U bent er alleen zélf verantwoordelijk voor dat dat goed gebeurt.

Zorgvuldigheid

Tenslotte: het volgen van de gedragscode zal leiden tot een zorgvuldige omgang met flora en fauna. De gedragslijnen zorgen ervoor dat de werkzaamheden geen wezenlijke invloed hebben op het lokaal voortbestaan van de beschermde soorten. (voor een beschrijving van wat wij bedoelen met “wezenlijke invloed”, zie de begrippenlijst op pagina 52) Maar een gedragscode is geen technische handleiding die altijd tot succes leidt. Zorgvuldigheid is het resultaat van de inzet van mensen. De mensen die het werk doen – vooral het buitenwerk – kunnen en moeten de zorg voor de natuur vorm geven. Deze gedragscode kan daarvoor de leidraad zijn, maar kan de

individuele verantwoordelijkheid en zorg niet vervangen. Dit betekent dat de gedragscode geen vrijbrief is om zomaar uw gang te gaan.

Hoofdlijnen

Deze gedragscode beschrijft een groot aantal gedragsregels voor de uitvoering van allerlei werkzaamheden. De toepassing van de gedragsregels is afhankelijk van het al dan niet vóórkomen van specifieke soorten. Het gebruiken van de gedragscode lijkt daardoor misschien ingewikkelder dan het in de praktijk zal zijn. Daarom geven wij hier kort de hoofdlijn van de gedragscode weer. Het gaat hierbij om de volgende punten:

1. Informatie en communicatie

Om te beginnen moet u goed weten welke beschermde soorten in een plangebied (kunnen) voorkomen. Dit moet u tijdig (laten) onderzoeken en goed op kaart aangeven. De kennis over het voorkomen van beschermde soorten en de mogelijke effecten en gedragsregels dient u tijdig in de plannen te verwerken. Ook informeert u de uitvoerders tijdig, nauwkeurig en praktisch over het voorkomen van beschermde soorten en te volgen gedragsregels. **Zie hoofdstuk 1.**

2. Algemene gedragsregels

In veel gevallen zijn een paar algemene gedragsregels genoeg. **Zie hoofdstuk 2.**

3. Stoplichtbenadering

De belangrijkste gedragsregel is het vermijden om werkzaamheden uit te voeren in de perioden waarin planten en dieren het meest kwetsbaar zijn: de voortplantingsperiode en de overwinteringsperiode. Deze maatregel is vormgegeven in een “stoplichtbenadering”. In alle gevallen moeten de algemene gedragsregels worden gevolgd.

In de “veilige” perioden (**GROEN**) kunnen de werkzaamheden zonder aanvullende gedragsregels worden uitgevoerd.

In de “onveilige” periode (**ORANJE**) worden werkzaamheden alleen uitgevoerd met aanvullende gedragsregels .

In de “verboden” periode (**ROOD**) worden werkzaamheden niet uitgevoerd, tenzij het absoluut noodzakelijk is om de werkzaamheden in die periode uit te voeren. Hiervoor moet dan een duidelijke reden zijn¹. De werkzaamheden worden dan met specifieke voorzorgsmaatregelen uitgevoerd.

Anders gezegd: **GROEN** = “ja”, **ORANJE** = ”ja, als u de gedragsregels helemaal volgt” en **ROOD** = “nee, behalve als er een dringende reden is”. In de “Natuur-werk-kalender bestendig beheer en onderhoud” staat dit precies uitgewerkt. **Zie hoofdstuk 3.**

---

¹ Het gaat hierbij niet om noodgevallen, maar om bijv. andere wettelijke bepalingen, technische (on)mogelijkheden, organisatorische eisen enz.

4. Verantwoordelijkheden

Het (aantoonbaar) gebruiken van de gedragscode leidt tot vrijstelling van enkele wettelijke verboden van de Flora- en faunawet. **Wie zich niet aan de gedragscode houdt, kan een wetsovertreding veroorzaken.** Sancties voor dergelijke overtredingen bestaan uit het betalen van geldboetes, het stilleggen van werkzaamheden en herstelverplichtingen. In ieder stadium van de werkzaamheden moet dus duidelijk zijn wie waarvoor verantwoordelijk is. **Zie hoofdstuk 4.**

5. Twijfel- en noodgevallen, aanpassing gedragscode

Aan het eind van de gedragscode staat aangegeven wat u moet doen bij twijfel- en noodgevallen en hoe de gedragscode kan worden aangepast. **Zie hoofdstuk 5.**

6. Begrippenlijst

Het is belangrijk om precies te zijn met de gehanteerde begrippen. De belangrijkste staan om schreven in **hoofdstuk 6.**

Bijlage 1. Schema toepassing van de Flora- en faunawet

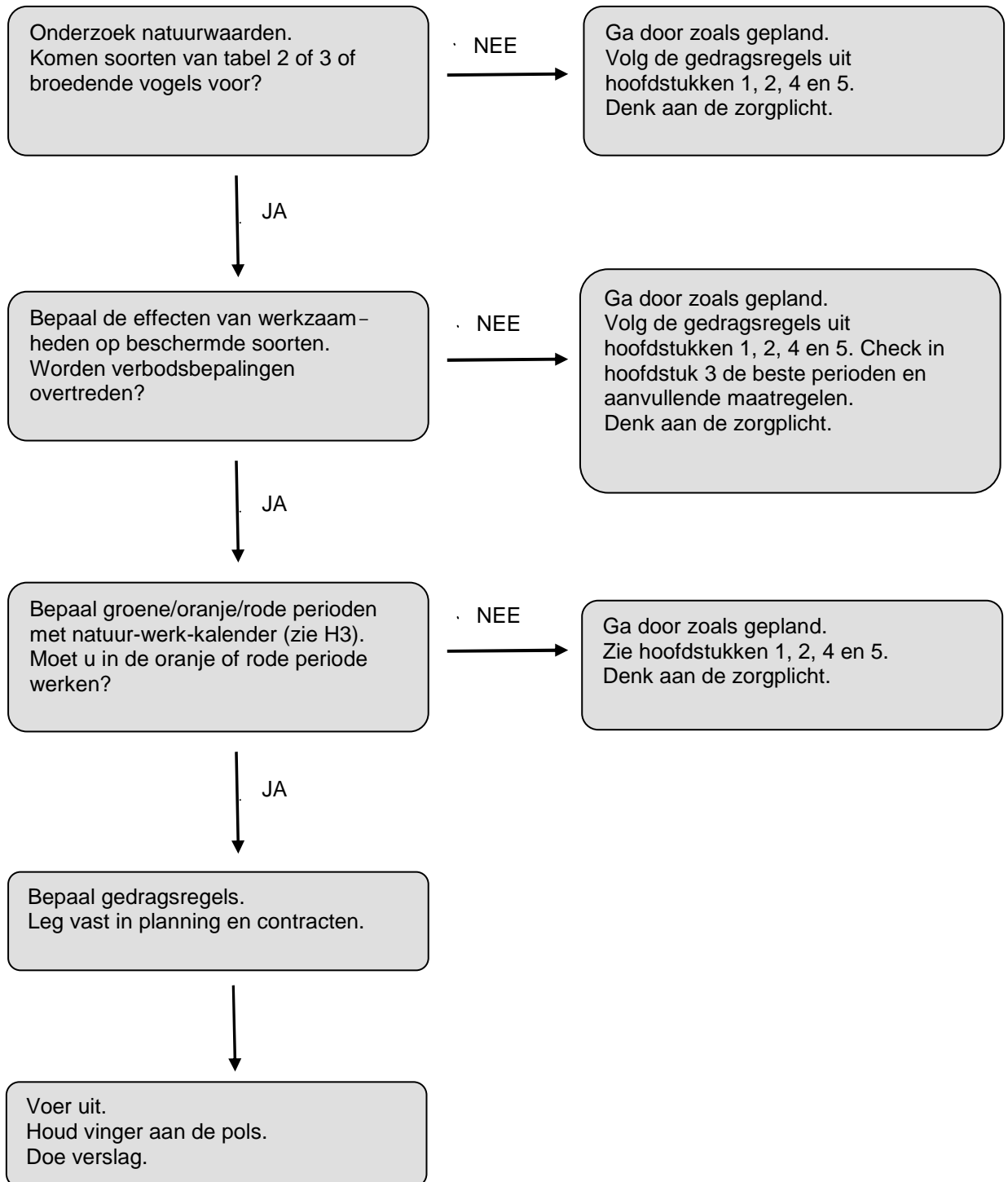
Een compleet overzicht gemaakt door het ministerie van LNV.

Bijlage 2. Checklist beschermde soorten

Een Checklist van beschermde soorten die op een locatie in de gemeenten Dordrecht en Zwijndrecht kunnen voorkomen.

Op de volgende pagina treft u volgt een stappenplan voor de juiste toepassing van de gedragscode.

Stappenplan toepassing gedragscode bestendig beheer en onderhoud

1 Informatie

Inventarisatie natuurwaarden

1.1 Bepaal de natuurwaarden

Als **initiatiefnemer** zorgt u ervoor dat voldoende actuele en nauwkeurige informatie aanwezig is over het voorkomen van beschermde soorten in het werkgebied.

Voor werkzaamheden in het kader van bestendig beheer en onderhoud betekent voldoende actueel dat de gegevens niet ouder zijn dan vijf jaar.

Voor alle beschermde soorten betekent voldoende nauwkeurig dat de groeiplaatsen, vaste rust- en verblijfplaatsen en essentiële delen van het leefgebied van beschermde soorten exact kunnen worden aangegeven.

1.2 Deskundig onderzoek

Het onderzoek naar beschermde soorten wordt uitgevoerd door één of meer deskundigen en bestaat in ieder geval uit bronnenonderzoek (raadplegen publicaties, internet, databanken), een *quick scan* (kort veldonderzoek aangevuld met een deskundigenoordeel) en zonodig aanvullende veldinventarisaties, die wordt uitgevoerd volgens door algemeen aanvaardbaar geachte methoden².

1.3 Lijst en kaart met beschermde soorten

Stel per werkgebied een lijst op van de voorkomende beschermde soorten en maak een kaart, waarop de verspreiding van die soorten zo nauwkeurig mogelijk is weergegeven. Het gaat daarbij met name om groeiplaatsen van beschermde planten, vaste rust- en verblijfplaatsen van beschermde dieren, nesten van broedvogels en de elementen van het leefgebied die essentieel zijn voor het functioneren van die vaste rust- en verblijfplaatsen.

1.4 Gebruik de Checklist beschermde soorten

In de Checklist beschermde soorten (bijlage 2) van deze gedragscode is aangegeven welke beschermde soorten in de gemeenten Dordrecht en Zwijndrecht voor (kunnen) komen. Deze Checklist wordt als referentielijst gebruikt bij het opstellen van de lijst met beschermde soorten in een plangebied. Dat wil zeggen: u geeft ten minste van de in de Checklist genoemde soorten aan of ze in het werkgebied voorkomen, welke functie het werkgebied voor de voorkomende soorten heeft en waar de groeiplaatsen resp. vaste rust- en verblijfplaatsen en essentiële delen van het leefgebied gelegen zijn.

Daarbij houdt u er rekening mee, dat (de nesten van) alle inheemse soorten vogels beschermd zijn, zolang deze in gebruik zijn. In de Checklist zijn echter alleen die soorten broedvogels opgenomen waarvan de nesten jaarrond

---

² Bijvoorbeeld standaardmethodieken zoals beschreven door de Particuliere Gegevensbeherende Organisaties of protocollen die zijn goedgekeurd door het Netwerk Groene Bureaus of de Gegevensautoriteit Natuur.

beschermd zijn (wanneer de nesten het hele jaar door de vogels worden gebruikt)³.

1.5 Bij twijfel uitgaan van het voorzorgsbeginsel

Als niet zeker is of een beschermde soort (van Tabel 2 of 3 of een broedvogelsoort) in een werkgebied voorkomt, laat u nader onderzoek uitvoeren óf u neemt aan dat de soort daadwerkelijk voorkomt en handelt daarnaar.

1.6 Bepaal de effecten

U stelt een zo nauwkeurig mogelijke bepaling op van de effecten van de geplande ingreep op de voorkomende beschermde soorten. U beschrijft hiervoor de effecten op individuen, de staat van instandhouding van de relevante populatie en het leefgebied van de soort. U onderscheidt tijdelijke en blijvende effecten. U houdt rekening met mogelijke cumulatie van effecten.

U gaat na of er sprake is of kan zijn van een wezenlijk negatieve invloed op betrokken soorten. Dat kan het geval zijn als de lokale populatie (van tabel 3 soorten en broedvogels van de Rode lijst) of de landelijke populatie (tabel 2 soorten en overige soorten broedvogels) door het bestendig beheer en onderhoud in gevaar wordt gebracht. Als er sprake is van een mogelijke wezenlijke negatieve invloed, volgt u gedragsregels uit deze gedragscode die er voor zorgen dat die wezenlijke negatieve invloed niet zal optreden.

U gaat na bij welke geplande werkzaamheden er kans is op het overtreden van verbodsbepalingen van de Flora- en faunawet, voor de beschermde soorten waar het om gaat.

Informereren van de uitvoerders

1.7 Informeer de opdrachtnemer

Als **initiatiefnemer** informeert u de opdrachtnemer tijdig en adequaat over de bestaande natuurwaarden. Dit doet u door de lijst en de kaart met beschermde soorten (zie 1.3) toe te voegen aan bestekken, opdrachtbrieven en contracten. Tijdig betekent bij aanbesteding van de werkzaamheden, zodat de opdrachtnemer in de prijsvorming en planning met de gedragsregels uit deze gedragscode rekening kan houden.

1.8 Maak een lijst gedragsregels

Als **initiatiefnemer** stelt u een lijst op van gedragsregels uit deze gedragscode die moeten worden gevolgd bij de voorbereiding en uitvoering van de werkzaamheden.

Let op! De gedragsregels zijn afhankelijk van de in het werkgebied voorkomende soorten. Als er geen verbodsbepalingen worden overtreden voor beschermde soorten van Tabel 2 en/of 3 en/of (broed)vogels, dan zijn de algemene gedragsregels uit Hoofdstuk 2 voldoende. Als dat wel het geval is, gebruikt u de Natuurwerk-kalender (Hoofdstuk 3).

---

³ Deze gedragscode volgt in deze het vigerende beleid van het ministerie van LNV. Als het beleid wijzigt, dient de Checklist te worden aangepast.

1.9 Communiceer de lijst met gedragsregels

Als **initiatiefnemer** informeert u de opdrachtnemer tijdig en adequaat over de te volgen gedragsregels, door de lijst met gedragsregels (zie 1.8) toe te voegen aan bestekken, opdrachtbrieven en contracten.

Als **opdrachtnemer** informeert u het uitvoerende personeel tijdig en adequaat over de te nemen gedragsregels. U zorgt ervoor dat op de werkplek de lijst met soorten, gedragsregels en de kaart aanwezig zijn. U markeert de groeiplaatsen van beschermde planten en/of nesten en holen van beschermde dieren en vogels in het veld, als dat nodig is om deze tijdens de werkzaamheden te kunnen ontzien. U markeert geen nesten van weidevogels, omdat de markering voor roofdieren als vos en zwarte kraai een teken kan zijn dat er iets te halen valt.

1.10 Doe verslag aan de opdrachtgever

Als **opdrachtnemer** maakt u na afloop van de werkzaamheden (of op zijn minst jaarlijks, bij langlopende werkzaamheden) een verslag van de gevolgde gedragsregels, de aangetroffen beschermde soorten in het werkgebied en eventuele knelpunten in de toepassing van de gedragscode. Daarbij maakt u gebruik van een standaardformulier. De **opdrachtnemer** levert dit verslag aan de initiatiefnemer.

Archivering en dossiervorming

1.11 Documenteer de toepassing van de gedragscode

Als **initiatiefnemer** documenteert u zorgvuldig hoe de gedragscode wordt toegepast. U maakt daarbij gebruik van de standaardformulieren die hiervoor door de gemeenten Dordrecht en Zwijndrecht worden ontwikkeld. In het dossier worden in ieder geval opgenomen: het natuurwaardenonderzoek, de lijst en kaart met beschermde soorten, het effectenonderzoek, de lijst met mitigerende maatregelen en het verslag van de opdrachtnemer.

Ook eventuele ontheffingen, speciale voorzieningen voor beschermde soorten, aanvullende adviezen en afwijkingen of noodgevallen (zie gedragsregels in hoofdstuk 5) archiveert u in dit dossier.

2 Algemene gedragsregels

In alle werkgebieden worden de volgende algemene gedragsregels gevolgd, óók als er geen beschermde soorten van Tabel 2 en 3 en broedende vogels voorkomen. Deze geven directe invulling aan de algemene zorgplicht.

2.1 Spaar egels

Voor het maaien van kruidige vegetaties en het snoeien of rooien van struiken en kreupelhout, doorzoekt u het terrein op de aanwezigheid van egels. Deze vluchten bij naderende verstoring namelijk niet weg. Eventueel aangetroffen egels worden (voorzichtig!) verplaatst naar een nabijgelegen locatie waar voldoende dekking aanwezig is en geen werkzaamheden plaatsvinden.

2.2 Vermijd schade aan planten

Vermijd onnodige schade aan planten door het betreden of berijden van groeiplaatsen van beschermde planten. Voorkom of beperk het gebruik van bijv. bermen voor de opslag van materialen en materieel.

2.3 Vermijd onnodige verstoring van dieren en schade aan hun leefgebied

Vermijd onnodige verstoring van dieren door betreding, berijding, licht en geluid van terreinen, waar beschermde dieren (kunnen) verblijven. Verstoring kan in veel gevallen simpel worden voorkomen.

Bijvoorbeeld door kwetsbare gebieden af te zetten of te markeren in het veld en vervolgens te ontzien van betreding. Als met verlichting wordt gewerkt dient bij voorkeur gekozen te worden voor armaturen die weinig strooilicht veroorzaken. Door werkzaamheden zo efficiënt mogelijk uit te voeren kan de duur van geluidsverstoring beperkt worden.

2.4 Spaar amfibieën van Tabel 1

In Dordrecht en Zwijndrecht komen alleen amfibieën van Tabel 1 voor. Deze zijn vooral kwetsbaar in het voortplantingsseizoen en in de winter. Met eenvoudige gedragsregels kunnen veel amfibieën worden gespaard.

- *Maaien van grazige en kruidige vegetaties, oevers en moerasvegetaties:* Langs wateren die van relatief groot belang⁴ zijn voor de voortplanting van amfibieën wordt in de periode vanaf 15 maart tot 15 augustus binnen een zone van 1 m van voortplantingswateren niet geklepeld en wordt de maaihoogte op minimaal 15 cm afgesteld.

Jonge amfibieën kunnen in de zomer in grote aantallen tegelijkertijd uit de voortplantingswateren komen. Dit is vaak het geval op warme maar vochtige dagen tijdens en na regenbuien. Een hele generatie kan in één keer weggemaaid worden.

---

⁴ Vast te stellen door een deskundige.

3 Natuur-werk-kalender bestendig beheer en onderhoud

Bij uitvoering van werkzaamheden wordt rekening gehouden met de meest kwetsbare perioden: die van voortplanting en (indien van toepassing) winterrust. De stoplichtbenadering (zie hieronder) is daarbij een belangrijk instrument. In de meest kwetsbare perioden worden werkzaamheden voor bepaalde soorten in principe vermeden. Als dat niet kan, worden aanvullende gedragsregels gevolgd.

Stoplichtbenadering

De gedragsregels in deze Natuur-werk-kalender zijn een uitwerking van de stoplichtbenadering. Hieronder staat wat de stoplichtbenadering precies inhoudt. Als u volgens deze gedragscode werkt, dient u zich hieraan te houden.

In alle perioden moet u alert blijven op soorten die niet verwacht worden en op ongewoon vroege of late planten en dieren. En de zorgplicht blijft geldig voor alle soorten planten en dieren.

- **Werk in de veilige perioden**

In werkgebieden waar beschermde soorten voorkomen, wordt gewerkt in veilige perioden, zoals met **GROEN** aangegeven in deze Natuur-werk-kalender.

- **Vermijd zo veel mogelijk te werken in de onveilige perioden**

In werkgebieden waar beschermde soorten voorkomen, kan in de onveilige perioden worden gewerkt. Maar dit mag alleen, als deze gedragscode nauwkeurig wordt gevolgd. In de Natuur-werk-kalender zijn deze onveilige perioden met **ORANJE** aangegeven. Hier staat ook aangegeven welke gedragsregels moeten worden gevolgd.

- **Alleen bij hoge uitzondering werken in de verboden perioden**

In werkgebieden waar beschermde soorten voorkomen, worden geen werkzaamheden uitgevoerd in de verboden perioden, tenzij er een duidelijke reden is die dit absoluut noodzakelijk maakt. Het gaat hierbij niet om noodgevallen, maar om bijvoorbeeld andere wettelijke bepalingen, technische (on)mogelijkheden, organisatorische eisen. De absolute noodzaak om in de rode periode te werken dient te alle tijden onderbouwd te worden. In de Natuur-werk-kalender zijn deze “verboden perioden” met **ROOD** aangegeven. De aanvullende gedragsregels die in deze periode moeten worden gevolgd staan hier ook beschreven.

- **Bepaal per werkgebied wat de passende perioden zijn**

Het voorkomen van beschermde soorten bepaalt welke de groene, oranje of rode perioden in een werkgebied zijn. Dit dient u dus per werkgebied te bepalen. Bij het hanteren van de Natuur-werk-kalender hoeft u alleen rekening te houden met de soorten of soortgroepen die in het plangebied voorkomen. Met een rode of oranje periode hoeft dus geen rekening gehouden te worden als de soort(groep)

niet in een plangebied aanwezig is. Uitgangspunt is dus altijd de lijst en kaart met beschermde soorten die in het plangebied voor (kunnen) komen.

Beschermde soorten: met de meest beschermde soorten rekening houden

Ook in de Natuur-werk-kalender gebruiken we de term “beschermde soorten” om de soorten planten en dieren van Tabellen 2 en 3 bij de Flora- en faunawet en de inheemse broedvogels aan te duiden. Bij het voorkomen van deze soorten volgt u de gedragsregels.

Voor beschermde soorten van Tabel 1 geldt, net als voor onbeschermde soorten, de zorgplicht. Zie Hoofdstuk 2 voor algemene gedragsregels.

Uitwerking per type werkzaamheid

In de volgende paragrafen staat per type werkzaamheid uitgewerkt hoe u dient te handelen als er beschermde soorten aanwezig zijn.

De paragrafen hebben de volgende onderdelen:

- Omschrijving werkzaamheid. Een korte uitleg wat onder de werkzaamheid wordt verstaan.
- Een kalender met veilige, onveilige en verboden perioden, uitgesplitst naar verschillende groepen beschermde soorten.
- Een kort overzicht van de aandachtspunten die voor dit type werk het meest belangrijk zijn. Ze geven een stukje uitleg waar de gedragsregels op gericht zijn.
- Een lijst met concrete en praktische gedragsregels per soortgroep. U volgt deze gedragsregels in de **oranje** en **rode** perioden. De extra gedragsregels die u neemt in de **rode** perioden staan apart aangegeven.

Aandachtspunt: de natuur houdt zich niet aan onze regels

De natuur houdt zich niet aan kalenders. De vogels bepalen de broedperiode, niet de kalender! De seizoenen variëren van jaar tot jaar en dat kan door de klimaatverandering nog versterkt worden. De Natuur-werk-kalender zal dus niet altijd in overeenstemming zijn met het seizoensritme van planten en dieren.

De handhaving van de wet richt zich op overtredingen van de Flora- en faunawet. De gedragsregels in de Natuur-werk-kalender, waaronder de stoplichtbenadering, zijn een hulpmiddel om overtredingen te voorkomen. U moet altijd scherp blijven opletten of u het doel bereikt: voorkomen dat u beschermde plant- en diersoorten beschadigt.

Dat geldt ook op plaatsen en momenten, waarvan u dacht dat er geen kans op schade aan beschermde soorten kon optreden. De Natuur-werk-kalender en de kaart met beschermde soorten zijn geen van beide een vrijbrief om verder onzorgvuldig te werk te gaan.

3.1 Maaien en klepelen van kort gras

Omschrijving werkzaamheid

Machinaal of handmatig maaien of klepelen van korte grazige vegetaties zoals bermen, recreatiegraslanden en gazons. Het gaat om soortenarme vaak voedselrijke graslanden, die meermalen (minimaal vijf maal) per jaar kort worden gemaaid vanwege de gebruiksfunctie. Het maaien en klepelen van bermen met hoog gras of kruidenrijke vegetaties valt hier niet onder (zie § 3.2).

Kalender

Als beschermde soorten van soortgroepen uit onderstaande kalender in het werkgebied aanwezig zijn moet u aanvullende gedragsregels volgen.

Periode	Januari	Februari	Maart	April	Mei	Juni	Juli	Augustus	September	Oktober	November	December
Soorten												
Planten												
Vissen												
Vleermuizen												
Bever												
"Muizen"												
Vogels												
Ongewervelden												
	Zorgplicht; houd rekening met ongewoon vroege of late planten en dieren											
	Uitvoeren met maatregelen											
	Niet uitvoeren, tenzij noodzakelijk, toepassen strikte maatregelen											

Aandachtspunten

Broedvogels: Geen nesten vernielen of ernstig verstoren; ook niet in de hogere zoomvegetatie rondom de te maaien percelen.

Gedragsregels in de oranje periode

Vogels

- Voorkom het vernielen of verstoren van nesten van broedende vogels.

Toelichting

In de hoge vegetatie rondom de korte grazige vegetatie kunnen nesten aanwezig zijn. De vogels zullen meestal geen last hebben van een kortdurende maai-actie. U dient dus zo snel mogelijk te werken om verstoring te voorkomen.

3.2 Maaien en klepelen van lang gras en kruidenvegetaties

Omschrijving werkzaamheid

Het machinaal of handmatig maaien of klepelen van lange grazige vegetaties, kruidenrijke graslanden en kruidenvegetaties. Hieronder vallen bijvoorbeeld bermen en dijktafsluitingen met lang gras en veel kruiden en ruigtestroken langs poelen en in parken. Het maaieregime betreft een- tot maximaal viermaal per jaar. Het maaien van natte gebieden zoals moerasvegetaties, oevers en wilgen en rietvelden valt hier niet onder vanwege het voorkomen van andere beschermde soorten (zie § 3.3).

Kalender

Als beschermde soorten van soortgroepen uit onderstaande kalender in het werkgebied aanwezig zijn moet u aanvullende gedragsregels volgen.

Periode	Januari	Februari	Maart	April	Mei	Juni	Juli	Augustus	September	Oktober	November	December
Soorten												
Planten												
Vissen												
Vleermuizen												
Bever												
"Muizen"												
Vogels												
Ongewervelden												
	Zorgplicht; houd rekening met ongewoon vroege of late planten en dieren											
	Uitvoeren met maatregelen											
	Niet uitvoeren, tenzij noodzakelijk, toepassen strikte maatregelen											

Aandachtspunten

Planten: Groeiplaatsen van beschermde soorten sparen gedurende het groeiseizoen. Bij voorkeur na de zaadzetting maaien.

Broedvogels: Voorkom vernieling en verstoring van nesten van broedende vogels.

Gedragsregels in de oranje perioden

Algemeen

- U kunt van de Natuur-werk-kalender afwijken, als voor de instandhouding van specifieke vegetatietypen met beschermde soorten een aangepast maaieregime noodzakelijk is. In dat geval werkt u volgens een beheerplan, waarin staat onderbouwd waarom voor dit specifieke beheer is gekozen (zie 5.3).

Planten

- U markeert de plaatsen waar beschermde planten voorkomen en maait of klepelt deze plaatsen na zaadzetting van de betreffende soorten. U houdt daarbij minimaal twee meter afstand tot de groeiplaatsen.
- U maait of klepelt percelen met groeiplaatsen van beschermde soorten met licht materieel om te voorkomen dat de grond aangereiden wordt.
- Als u het maaisel afvoert, laat u het eerst minimaal twee dagen liggen.

Vogels

- U houdt bij de werkzaamheden voldoende afstand tot bewoonde nesten. Aangezien de vereiste afstand afhankelijk is van de soort, volgt u het advies op van een deskundige over de wijze waarop u verstoring kunt voorkomen.
- Als kuikens van weidevogels aanwezig kunnen zijn, maait u van binnen naar buiten en maakt gebruik van een wildredder.

3.3 Maaien van oevers en moeras

Omschrijving werkzaamheid

Maaien van vegetatie op natte gronden. Hieronder vallen oever- en moerasvegetaties. Bijvoorbeeld rietlanden, wilgenopslag, grienden en soortenrijke oevervegetaties met grote egelskop en grote kattestaart. Maaiwerkzaamheden vinden handmatig plaats of met open maaibak. Werkzaamheden in het natte profiel, bijvoorbeeld het schonen van sloten of het maaien van watervegetatie vallen hier niet onder (zie § 3.6).

Kalender

Als beschermde soorten van soortgroepen uit onderstaande kalender in het werkgebied aanwezig zijn moet u aanvullende gedragsregels volgen.

Periode	Januari	Februari	Maart	April	Mei	Juni	Juli	Augustus	September	Oktober	November	December
Soorten												
Planten												
Vissen												
Vleermuizen												
Bever												
"Muizen"												
Vogels												
Ongewervelden												
	Zorgplicht: houd rekening met ongewoon vroege of late planten en dieren											
	Uitvoeren met maatregelen											
	Niet uitvoeren, tenzij noodzakelijk, toepassen strikte maatregelen											

Aandachtspunten

Planten: Voorkom vernieling van groeiplaatsen van beschermde planten. Voer werkzaamheden uit na zaadsetting. Voer maaisel altijd af.

Grondzoogdieren: Oevers met beverburchten ontzien. Leefgebied van waterspitsmuis en noordse woelmuis sparen.

Broedvogels: Voorkom vernieling en verstoring van nesten van broedende vogels.

Ongewervelden: Rivierromboutsen sluipen uit op de oever: spaar een deel van de oevervegetatie.

Gedragsregels in de oranje en rode perioden

Planten

- U markeert de groeiplaatsen van beschermde soorten. Opsporen en markeren gebeurt door of onder begeleiding van een deskundige. U laat minimaal 25% van de groeiplaatsen van beschermde soorten ongemaaid. Deze groeiplaatsen maait u niet voordat de andere groeiplaatsen zich hebben kunnen herstellen.
- U werkt met licht materieel om verdichting van de bodem te voorkomen.
- U laat het maaisel twee tot zeven dagen liggen om zaadval te bevorderen en voert het daarna af om verstikking van de bodem te voorkomen en verschraling te bevorderen.

Grondzoogdieren

In het leefgebied van de bever:

- In de **oranje** periode voorkomt u beschadiging van bewoonde beverburchten.
- In de **rode** periode houdt u minimaal 100 m afstand tot een bewoonde beverburcht.

In het leefgebied van de waterspitsmuis en/of noordse woelmuis:

- Bij werkzaamheden in de **oranje** periode: u laat 25% van de oevervegetatie over trajecten van maximaal 200 m staan. Een traject kan bestaan uit een oever of een perceel.
- Bij werkzaamheden in de **rode** periode: u laat 50% van de oevervegetatie over trajecten van maximaal 200 m staan. Een traject kan bestaan uit een oever of een perceel.

Vogels

- Bij werkzaamheden in de **oranje** en **rode** perioden: U houdt bij de werkzaamheden voldoende afstand tot bewoonde nesten. Aangezien de vereiste afstand afhankelijk is van de soort, volgt u het advies op van een deskundige over de wijze waarop u verstoring kunt voorkomen.

Ongewervelden

- Bij werkzaamheden in de **oranje** periode: u maait maximaal 50% van de vegetatie op de oevers van wateren waarin larven van de rivierrombout voorkomen. De overige 50% maait u buiten de **oranje** periode.

3.4 Snoeien van bomen, struiken en heesters

Omschrijving werkzaamheid

Snoeiwerkzaamheden aan bomen, struiken en heesters en het knotten van knotbomen. Het kappen van bomen (d.w.v. het weghalen van een boom in het kader van dunnen) valt hier niet onder (zie § 3.5). Het tijdstip van uitvoering is doorgaans afgestemd op de eisen en behoeften van de te snoeien beplanting.

Kalender

Als beschermde soorten van soortgroepen uit onderstaande kalender in het werkgebied aanwezig zijn moet u aanvullende gedragsregels volgen.

Periode	Januari	Februari	Maart	April	Mei	Juni	Juli	Augustus	September	Oktober	November	December
Soorten												
Planten												
Vissen												
Vleermuizen												
Bever												
"Muizen"												
Vogels												
Steenuil												
Ongewervelden												
	Zorgplicht: houd rekening met ongewoon vroege of late planten en dieren											
	Uitvoeren met maatregelen											
	Niet uitvoeren, tenzij noodzakelijk, toepassen strikte maatregelen											

Aandachtspunten

Planten: Groeiplaatsen van beschermde soorten niet beschadigen tijdens de werkzaamheden.

Vleermuizen: Bomen met bewoonde holten niet snoeien in de kraamperiode en tijdens de winterslaap.

Grondzoogdieren: Afstand houden tot bewoonde beverburchten.

Broedvogels: Voorkom vernieling en verstoring van nesten van broedende vogels. Let vooral op nesten die jaarrond beschermd zijn (zie bijlage 2). Sommige vogelsoorten zoals bosuil starten vroeg met broeden (begin februari), anderen gaan lang door (bijv. houtduif tot september).

Gedragsregels in de oranje en rode perioden

Planten

- U voorkomt dat groeiplaatsen van beschermde soorten worden vernield door vertrapping en het rijden met materieel (zie gedragsregel 2.2).
- Het hout wordt niet ter plekke versnipperd en verspreid om verdichting en verstikking van de bodem te voorkomen.

Vleermuizen

- U snoeit bomen met verblijfplaatsen van vleermuizen onder begeleiding van een deskundige.

- Bij werkzaamheden in de **rode** periode: u snoeit geen bomen met holten die gebruikt worden als kraamkolonie.

Grondzoogdieren

In het leefgebied van de bever:

- In de **oranje** periode voorkomt u beschadiging van bewoonde beverburchten.
- In de **rode** periode houdt u minimaal 100 m afstand tot een bewoonde beverburcht.

Vogels

- Een deskundige controleert de bomen, struiken en heesters op de aanwezigheid van in gebruik zijnde nesten. Bomen, struiken en heesters met in gebruik zijnde nesten snoeit u pas nadat de vogels de nesten niet meer in gebruik hebben.
- U voert werkzaamheden aan (knot)bomen, waarin steenuilen verblijven, uit tussen 15 augustus en 1 februari. Als het om wat voor reden dan ook nodig is om een boom waarin steenuilen verblijven tussen 1 februari en 15 augustus te snoeien, vraagt u ontheffing aan.
- Bij werkzaamheden in de **oranje** en **rode** perioden: U houdt bij de werkzaamheden voldoende afstand tot bewoonde nesten. Aangezien de vereiste afstand afhankelijk is van de soort, volgt u het advies op van een deskundige over de wijze waarop u verstoring kunt voorkomen.

Uitzonderingen

- Wanneer in verband met calamiteiten of in het belang van de veiligheid snoeiwerkzaamheden moeten plaatsvinden die niet kunnen worden uitgesteld, neemt u daarbij zoveel als redelijkerwijs mogelijk de gedragsregels van deze gedragscode in acht. Het gaat dan bijvoorbeeld om het opruimen van stormhout.

3.5 Dunnen van houtopstanden, rooien van bomen en struiken

Omschrijving werkzaamheid

Het gaat om het dunnen van bosplantsoen, bosschages, verwijderen van één of enkele bomen uit een laan, rooien van enkele struiken en dergelijke. De werkzaamheden zijn gericht op het toegankelijk en veilig houden van dergelijke groenstructuren. Grootschalige kap valt onder de gedragscode ruimtelijke ontwikkeling en inrichting.

Kalender

Als beschermde soorten van soortgroepen uit onderstaande kalender in het werkgebied aanwezig zijn moet u aanvullende gedragsregels volgen.

Periode	Januari	Februari	Maart	April	Mei	Juni	Juli	Augustus	September	Oktober	November	December
Soorten												
Planten												
Vissen												
Vleermuizen												
Bever												
"Muizen"												
Vogels												
Ongewervelden												
	Zorgplicht: houd rekening met ongewoon vroege of late planten en dieren											
	Uitvoeren met maatregelen											
	Niet uitvoeren, tenzij noodzakelijk, toepassen strikte maatregelen											

Aandachtspunten

Planten: Groeiplaatsen van beschermde soorten niet beschadigen tijdens de werkzaamheden.

Vleermuizen: Bomen met bewoonde holten niet kappen in de kraamperiode en tijdens de winterslaap. Lijnvormige vegetatie-elementen zoals bomenlanen en heggen kunnen door vleermuizen gebruikt worden als vliegroute.

Grondzoogdieren: Afstand houden tot bewoonde beverburchten.

Broedvogels: Voorkom vernieling en verstoring van nesten van broedende vogels. Let vooral op nesten die jaarrond beschermd zijn (zie bijlage 2). Sommige vogelsoorten zoals bosuil starten vroeg met broeden (begin februari), anderen gaan lang door (bijv. houtduif tot september).

Gedragsregels in de oranje en rode perioden

Planten

- U voorkomt dat groeiplaatsen van beschermde soorten worden vernield, door vertrapping en het rijden met materieel.
- Het hout wordt niet ter plekke versnipperd en verspreid, om verdichting en verstikking van de bodem te voorkomen.

Vleermuizen

- U kapt in geen geval bomen op het moment dat er vleermuizen aanwezig zijn. Dit dient door een deskundige te worden vastgesteld.
- U kapt alleen bomen met (in gebruik zijnde) vleermuisverblijven, als dat voor het beheer of de veiligheid noodzakelijk is. In dat geval laat u een deskundige een advies opstellen hoe de kap de minste nadelige gevolgen voor vleermuizen kan worden uitgevoerd⁵. U volgt het advies van de deskundige op.
- Bij het kappen van bomen zorgt u dat de bomen niet in de richting van een door vleermuizen bewoonde boom vallen. U houdt minimaal 10 m afstand tot bewoonde bomen.
- Als te rooien bomen en/of struiken een doorgaande, lijnvormige structuur vormen (bomenlaan, haag, heg, singel, houtwal), laat u een deskundige onderzoeken of vleermuizen hiervan gebruik maken als vliegroute.
- Als dat het geval is, voorkomt u dat er “gaten” in de lijnvormige beplanting van meer dan 30 m ontstaan. Als dat vanwege openbare veiligheid niet mogelijk is kapt u in de winterperiode (1 december – 1 maart) en herplant u in deze periode bomen met voldoende hoogte en kroon zodat de laan de functionaliteit als vliegroute behoudt.

Grondzoogdieren

In het leefgebied van de bever:

- In de **oranje** periode voorkomt u beschadiging van bewoonde beverburchten.
- In de **rode** periode houdt u minimaal 100 m afstand tot een bewoonde beverburcht.

Vogels

- Een deskundige controleert de bomen op de aanwezigheid van in gebruik zijnde nesten. Bomen met in gebruik zijnde nesten kapt u pas nadat de nesten zijn verlaten.
- U houdt bij de werkzaamheden voldoende afstand tot bewoonde nesten. Aangezien de vereiste afstand afhankelijk is van de soort, volgt u het advies op van een deskundige over de wijze waarop u verstoring kunt voorkomen.
- Als u een boom moet kappen met daarin een nest dat jaarrond beschermd is (zie de Checklist in bijlage 2), verzekert u zich er bij een deskundige van dat er voor de vogels voldoende alternatieven in de omgeving beschikbaar zijn. Als niet zeker is dat er voldoende alternatieven zijn, vraagt u ontheffing aan.

Uitzonderingen

- Wanneer in verband met calamiteiten of in het belang van de veiligheid kapwerkzaamheden moeten plaatsvinden die niet kunnen worden uitgesteld, neemt u daarbij zoveel als redelijkerwijs mogelijk de gedragsregels van deze gedragscode in acht. Het gaat dan bijvoorbeeld om het opruimen van

---

⁵ Als de ingreep kan leiden tot een wezenlijk negatieve invloed op de relevante populatie vleermuizen, kan compensatie noodzakelijk zijn. Dit valt buiten het bestek van de gedragscode. Voor de ingreep is dan een ontheffing nodig.

stormhout of het kappen van iepen met de iepenziekte. U handelt daarbij conform gedragsregel 5.4. Het is van belang dat er zo veel mogelijk een deskundige wordt ingeschakeld en dat het handelen goed wordt gedocumenteerd. Dan kan achteraf worden vastgesteld dat het om een niet-voorzienbare calamiteit ging en dat naar omstandigheden naar beste kunnen is gehandeld.

3.6 Schonen van wateren

Omschrijving werkzaamheid

Vanaf de oever of met behulp van een maaiboot met open maaibak maaien van drijvende en ondergedoken waterplanten in sloten, rivieren, kanalen, poelen en vijvers. Het verwijderen van de baggerlaag valt niet onder de werkzaamheden, de vegetatie wordt boven de bodem afgeknipt.

Kalender

Als beschermde soorten van soortgroepen uit onderstaande kalender in het werkgebied aanwezig zijn moet u aanvullende gedragsregels volgen.

Periode	Januari	Februari	Maart	April	Mei	Juni	Juli	Augustus	September	Oktober	November	December
Soorten												
Planten												
Vissen												
Vleermuizen												
Bever												
"Muizen"												
Vogels												
Ongewervelden												
	Zorgplicht; houd rekening met ongewoon vroege of late planten en dieren											
	Uitvoeren met maatregelen											
	Niet uitvoeren, tenzij noodzakelijk, toepassen strikte maatregelen											

Aandachtspunten

- Planten: Voorkom vernieling van groeiplaatsen van beschermde planten.
- Vissen: Watervegetaties zijn belangrijk voor de voortplanting en als leefgebied (paaien, eiafzet, schuilplaats voor jongen). Houd dus stukjes intact.
- Amfibieën: Watervegetaties zijn belangrijk voor de voortplanting en als leefgebied (eiafzet, schuilplaats, foerageergebied).
- Grondzoogdieren: Wateren nabij beverburchten en holen van waterspitsmuis en noordse woelmuis niet schonen in voortplantingsperiode en faseren.
- Broedvogels: Voorkom vernieling en verstoring van nesten van broedende vogels. Oevers zijn vaak rijk aan broedvogels, meerkoet en fuut broeden op het water.
- Ongewervelden: Platte schijfhoren leeft in de watervegetatie, larven van de rivierrombout leven op zandige bodems en sluipen uit op de oever.

Gedragsregels in de oranje en rode perioden

Algemeen

- Een deskundige inspecteert het schoonsel meteen op de aanwezigheid van beschermde soorten vissen, amfibieën (ook larven), ongewervelden en zoetwatermosselen. Als u deze aantreft, zet u ze terug in het water, op een plaats waar geen werkzaamheden (meer) worden uitgevoerd. Dit gebeurt onder begeleiding van of op aanwijzing van een deskundige.
- Als de dimensionering van de sloot het toelaat kan soms volstaan worden met alleen het middendeel van de sloot te schonen en de oeverszones intact te

laten. Dit is ecologisch gezien waardevol omdat het belangrijkste deel van het leefgebied van beschermde soorten dan zo min mogelijk wordt aangetast.

- U schoont van wateren waarin beschermde soorten voorkomen maximaal 75% van het oppervlakte per jaar.
- U schoont aaneengesloten delen van maximaal 1 kilometer lengte. Vervolgens laat u een stuk van 150 m ongemoeid. Vanuit deze ongeschoonde locaties kan herkolonisatie plaatsvinden.
- Doodlopende watergangen schoont u vanaf het gesloten eind naar het open einde toe.

Planten

- Een deskundige markeert deze groeiplaatsen van waterdrieblad in het veld. Het opsporen en markeren gebeurt door of onder begeleiding van een deskundige. U voorkomt aantasting van tenminste 25% van de groeiplaatsen. Van belang is dat de wortels van de planten niet worden aangetast.
- U rijdt niet met materieel over groeiplaatsen van beschermde planten.

Vissen

- U schoont geen wateren met beschermde vissen als de watertemperatuur lager is dan 4 °C of hoger is dan 20 °C.
Toelichting: de oplosbaarheid van zuurstof in warm water is beperkt, terwijl de activiteit van vissen bij deze temperaturen hoog is. In warm water treedt daardoor eerder zuurstofgebrek op dan bij koud water en zijn de effecten op vissen het grootst. Door opwerveling van bodem- en organisch materiaal en biologische omzetting daarvan wordt bovendien een extra beslag gelegd op de zuurstofhuishouding.
- Bij werkzaamheden in de **rode** periode: u faseert de werkzaamheden, schoont één zijde van de watergang of alleen het midden van de watergang. Als dit niet mogelijk is schoont u per traject van 1.000 m 25% van de vegetatie niet.

Grondzoogdieren

In het leefgebied van de bever:

- In de **oranje** periode voorkomt u beschadiging van bewoonde beverburchten.
- In de **rode** periode houdt u minimaal 100 m afstand tot een bewoonde beverburcht.

In het leefgebied van de waterspitsmuis en/of noordse woelmuis:

- U schoont jaarlijks slechts een zijde van de watergang of u zorgt dat minstens 25% van de watervegetatie over trajecten van maximaal 200 m niet geschoond wordt.
- Bij werkzaamheden in de **rode** periode: u schoont geen watergangen in het leefgebied van waterspitsmuis en noordse woelmuis. Als dat niet mogelijk is schoont u slechts een zijde van de watergang of zorg dat minstens 50% van de watervegetatie over trajecten van maximaal 200 m niet geschoond wordt. Voer de werkzaamheden in deze periode uit in overleg met een deskundige.

Vogels

- U houdt bij de werkzaamheden voldoende afstand tot bewoonde nesten. Aangezien de vereiste afstand afhankelijk is van de soort, volgt u het advies op van een deskundige over de wijze waarop u verstoring kunt voorkomen.

Ongewervelden

- U faseert de schoning van wateren waarin de platte schijfhoren voorkomt. U zorgt dat minimaal 25% van de ondergedoken watervegetatie over trajecten van maximaal 500 m (jaarlijks wisselend gedeelte) wordt gespaard.
- Op oevers waar rivierrombouten kunnen uitsluipen, laat u minimaal 50% van de oevervegetatie staan in de periode van 1 juni tot 1 augustus. De resterende oevervegetatie kan buiten die periode worden verwijderd.

3.7 Baggeren van wateren

Omschrijving werkzaamheid

Verwijderen van de baggerlaag met behulp van een baggerschip of vanaf de oever met een kraan in het kader van onderhoud van watergangen, vijvers, poelen en plassen. Achterstallige baggerwerkzaamheden vallen hier niet onder, dergelijke ingrepen zijn opgenomen in de gedragscode ruimtelijke ingrepen.

Kalender

Als beschermde soorten van soortgroepen uit onderstaande kalender in het werkgebied aanwezig zijn moet u aanvullende gedragsregels volgen.

Periode	Januari	Februari	Maart	April	Mei	Juni	Juli	Augustus	September	Oktober	November	December
Soorten												
Planten												
Vissen												
Vleermuizen												
Bever												
"Muizen"												
Vogels												
Ongewervelden												
	Zorgplicht; houd rekening met ongewoon vroege of late planten en dieren											
	Uitvoeren met maatregelen											
	Niet uitvoeren, tenzij noodzakelijk, toepassen strikte maatregelen											

Aandachtspunten

Planten: Voorkom vernieling van groeiplaatsen van beschermde planten in de waterzone (waterdrieblad) en op de oever.

Vissen: Watervegetaties zijn belangrijk voor de voortplanting en als leefgebied (paaien, eiafzet, schuilplaats voor jongen).

Amfibieën: Watervegetaties zijn belangrijk voor de voortplanting en als leefgebied (eiafzet, schuilplaats, foerageergebied).

Grondzoogdieren: Wateren nabij beverburchten en met holen van waterspitsmuis en noordse woelmuis niet schonen in voortplantingsperiode en faseren.

Broedvogels: Voorkom vernieling en verstoring van nesten van broedende vogels.

Ongewervelden: De platte schijfhoren leeft in de watervegetatie. De rivierrombout leeft als larve op de bodem van grote, stromende wateren.

Gedragsregels in de oranje en rode perioden

Algemeen

- U overweegt of de inzet van een baggerzuiger mogelijk is. Hiermee wordt de opwerveling van slib voorkomen en blijven de oevers in tact. Dit kan voorkomt schade aan vissen, amfibieën en water- en oeervervegetaties.
- U inspecteert de bagger meteen steekproefsgewijs op de aanwezigheid van beschermde soorten vissen, amfibieën (ook larven), ongewervelden en zoetwatermosselen. Als u deze aantreft, zet u ze terug in het water, op een plaats waar geen werkzaamheden (meer) worden uitgevoerd. Dit gebeurt onder begeleiding van of op aanwijzing van een deskundige.

- Als de dimensionering van de sloot het toelaat kan soms volstaan worden met alleen het middendeel van de sloot te baggeren en de oeverszones intact te laten. Dit is ecologisch gezien waardevol omdat het leefgebied van beschermde soorten zo min mogelijk wordt aangetast en de doorstroomcapaciteit toch wordt gewaarborgd.
- U baggert wateren zo dat minimaal 25% van de bodem ongemoeid blijft. U baggert aaneengesloten delen van maximaal 1 kilometer lengte en laat 150 m tussen het volgende te baggeren tracé ongemoeid.
- Doodlopende watergangen baggert u vanaf het gesloten eind naar het open einde toe.

Planten

- Een deskundige markeert de groeiplaatsen van waterdriëblad in het veld. Het opsporen en markeren gebeurt door of onder begeleiding van een deskundige. U voorkomt aantasting van tenminste 25% van de groeiplaatsen, door op die plaatsen niet te baggeren. Van belang is dat de wortels van de planten niet worden aangetast.
- U rijdt niet met materieel over groeiplaatsen van beschermde planten.
- U deponeert de bagger niet op de oever waar groeiplaatsen van beschermde soorten aanwezig zijn.

Vissen

- Als beschermde vissen voorkomen in het water, baggert u de wateren niet als de watertemperatuur beneden de 4 °C of boven de 20 °C komt.
Toelichting: de oplosbaarheid van zuurstof in warm water is beperkt, terwijl de activiteit van vissen bij deze temperaturen hoog is. In warm water treedt daardoor eerder zuurstofgebrek op dan bij koud water en zijn de effecten op vissen het grootst. Door opwerveling van bodem- en organisch materiaal en biologische omzetting daarvan wordt bovendien een extra beslag gelegd op de zuurstofhuishouding.
- In de oeverzone van grote wateren (meren, plassen) en wateren met stortsteen of puin houdt u rekening met het voorkomen van de rivierdonderpad. Zones met stortsteen, puin en andere vast materiaal op de bodem worden bij baggerwerkzaamheden ontzien. Dit geldt het hele jaar.
- Bij werkzaamheden in de **rode** periode: u baggert maximaal 50% van (stelsels van) wateren en laat de oeverzone ongemoeid.

Grondzoogdieren

In het leefgebied van de bever:

- In de **oranje** periode voorkomt u beschadiging van bewoonde beverburchten.
- In de **rode** periode houdt u minimaal 100 m afstand tot een bewoonde beverburcht.

In het leefgebied van waterspitsmuis en noordse woelmuis:

- Bij werkzaamheden in de **rode** periode: u baggert alleen het middendeel van de watergang, u voert de werkzaamheden uit in overleg met een deskundige.

Vogels

- Een deskundige spoort nesten van vogels op direct voorafgaande aan de baggerwerkzaamheden. U houdt bij de werkzaamheden voldoende afstand tot bewoonde nesten. Aangezien de vereiste afstand afhankelijk is van de soort, volgt u het advies op van een deskundige over de wijze waarop u verstoring kunt voorkomen

Ongewervelden

In het leefgebied van de rivierrombout:

-

In het leefgebied van de platte schijfhoren:

- U baggert wateren met platte schijfhoren over een aaneengesloten lengte van maximaal 200 m, laat vervolgens 30 m ongemoeid.

3.8 Onderhoud van groenvoorzieningen

Omschrijving werkzaamheid

Het gaat om het lopend onderhoud van groenvoorzieningen, waaronder parken, groenstroken, bosschages en dergelijke. De werkzaamheden omvatten het bestrijden van onkruid, het verwijderen van zwerfafval, het inplanten en vervangen van beplanting, het onderhouden van verhardingen in groenvoorzieningen en het aan- en afvoeren van materieel ten behoeve van deze werkzaamheden.

Het snoeien van struiken en dergelijke, dat in de praktijk deel uitmaakt van dezelfde werkgang is apart beschreven in § 3.4. Het maaien of klepelen van speelweiden, bermen en andere grazige vegetaties is beschreven in § 3.1 en § 3.2.

Kalender

Als beschermde soorten van soortgroepen uit onderstaande kalender in het werkgebied aanwezig zijn moet u aanvullende gedragsregels volgen.

Periode	Januari	Februari	Maart	April	Mei	Juni	Juli	Augustus	September	Oktober	November	December
Soorten												
Planten												
Vissen												
Vleermuizen												
Bever												
"Muizen"												
Vogels												
Ongewervelden												
	Zorgplicht houdt rekening met ongewoon vroege of late planten en dieren											
	Uitvoeren met maatregelen											
	Niet uitvoeren, tenzij noodzakelijk, toepassen strikte maatregelen											

Aandachtspunten

Planten: Groeiplaatsen van beschermde soorten niet beschadigen tijdens de werkzaamheden.

Grondzoogdieren: Afstand houden tot bewoonde beverburchten.

Broedvogels: Voorkom vernieling en verstoring van nesten van broedende vogels. Let vooral op nesten die jaarrond beschermd zijn (zie bijlage 2). Sommige vogelsoorten zoals bosuil starten vroeg met broeden (begin februari), anderen gaan lang door (bijv. houtduif tot september).

Gedragsregels in de oranje en rode perioden

Planten

- U voorkomt dat groeiplaatsen van beschermde soorten worden vernield door vertrapping en het rijden met materieel.
- In de omgeving van groeiplaatsen van beschermde soorten bestrijdt u onkruid mechanisch, niet chemisch.

Grondzoogdieren

In het leefgebied van de bever:

- U voorkomt beschadiging van bewoonde beverburchten.

Vogels

- U houdt bij de werkzaamheden voldoende afstand tot bewoonde nesten. Aangezien de vereiste afstand afhankelijk is van de soort, volgt u het advies op van een deskundige over de wijze waarop u verstoring kunt voorkomen.

Uitzonderingen

- Wanneer in verband met calamiteiten of in het belang van de veiligheid snoeiwerkzaamheden moeten plaatsvinden die niet kunnen worden uitgesteld, neemt u daarbij zoveel als redelijkerwijs mogelijk de gedragsregels van deze gedragscode in acht. Het gaat dan bijvoorbeeld om het opruimen van stormhout.

3.9 Onderhoud van oevers

Omschrijving werkzaamheid

Onderhoudswerkzaamheden aan oeververdedigingen en andere kunstwerken in het water, zoals kademuren, kribben, dijken, sluizen en oeverbeschoeiingen. Het maaien van dijklichamen wordt behandeld in § 3.2 van deze gedragscode.

Kalender

Als beschermde soorten van soortgroepen uit onderstaande kalender in het werkgebied aanwezig zijn moet u aanvullende gedragsregels volgen.

Periode	Januari	Februari	Maart	April	Mei	Juni	Juli	Augustus	September	Oktober	November	December
Soorten												
Planten												
Vissen												
Vleermuizen												
Bever												
"Muizen"												
Vogels												
Ongewervelden												
	Zorgplicht; houd rekening met ongewoon vroege of late planten en dieren											
	Uitvoeren met maatregelen											
	Niet uitvoeren, tenzij noodzakelijk, toepassen strikte maatregelen											

Aandachtspunten

Planten: Voorkom vernieling van groeiplaatsen van beschermde planten. Vooral muurplanten zijn kwetsbaar. Voer werkzaamheden uit na zaadzetting.

Vissen: Watervegetaties zijn belangrijk voor de voortplanting en als leefgebied (paaien, eiafzet, schuilplaats voor jongen).

Amfibieën: Watervegetaties zijn belangrijk voor de voortplanting en als leefgebied (eiafzet, schuilplaats, foerageergebied).

Grondzoogdieren: Oevers met beverburchten of holen van waterspitsmuis en noordse woelmuis ontzien.

Broedvogels: Voorkom vernieling en verstoring van nesten van broedende vogels.

Ongewervelden: Platte schijfhoren leeft in de watervegetatie, larven van de rivierrombout leven op zandige bodems en sluipen uit op de oever.

Gedragsregels in de oranje en rode perioden

Planten

- U voorkomt aantasting van groeiplaatsen van beschermde planten. U vraagt een deskundige de groeiplaatsen in het veld te markeren en houdt afstand.
- Als het onvermijdelijk is dat beschermde muurplanten worden aangetast, behoudt u minimaal 50% van de groeiplaatsen of u verplaatst minimaal 50% van de muurplanten onder leiding van een deskundige naar een geschikte groeiplaats in de directe nabijheid. U kunt ze ook tijdelijk in een geschikt depot plaatsen en na de werkzaamheden terugplaatsen. Dan is er een ontheffing nodig van artikel 13 van de Flora en Faunawet.

- Als het onvermijdelijk is dat overige beschermde planten worden aangetast, behoudt u minimaal 25% van de groeiplaatsen of u verplaatst minimaal 25% van de planten onder leiding van een deskundige naar een geschikte groeiplaats in de directe nabijheid. U kunt ze ook tijdelijk in een geschikt depot plaatsen en na de werkzaamheden terugplaatsen.

Toelichting Muurplanten groeien vaak langzaam en zijn in ons land in relatief grote mate afhankelijk van de stedelijke omgeving. Daarom is extra zorgvuldigheid voor de groep soorten op zijn plaats.

Vissen

Als werkzaamheden in het natte profiel plaatsvinden:

- U verjaagt beschermde vissen voor aanvang van de werkzaamheden, bijvoorbeeld met elektrovisserij.
- Voor het aanbrengen en aanvullen van stortstenen op de oever verjaagt u aanwezige rivierdonderpadden. Dit geldt jaarrond!
- In het leefgebied van de bittervoorn: u inspecteert de oever op de aanwezigheid van zoetwatermosselen. Als u deze vindt, verplaatst u die naar een deel van de watergang waarin niet wordt gewerkt.

Amfibieën

- U inspecteert de oever op de aanwezigheid van eieren of larven van amfibieën. Als u deze vindt, verplaatst u die naar een deel van de watergang die niet wordt bewerkt.

Grondzoogdieren

In het leefgebied van de bever:

- In de **oranje** periode voorkomt u beschadiging van bewoonde beverburchten.
- In de **rode** periode houdt u minimaal 100 m afstand tot een bewoonde beverburcht.

Leefgebied waterspitsmuis en/of noordse woelmuis:

- In de **oranje** periode: werkzaamheden aan oevers gefaseerd uitvoeren. Minimaal 25% van het leefgebied ongemoeid laten.
- In de **rode** periode: voorkom aantasting van het leefgebied, als dat niet mogelijk is faseer de werkzaamheden en voer de werkzaamheden uit in overleg met een deskundige.

Vogels

- Bij werkzaamheden in de **oranje** periode: U houdt bij de werkzaamheden voldoende afstand tot bewoonde nesten. Aangezien de vereiste afstand afhankelijk is van de soort, volgt u het advies op van een deskundige over de wijze waarop u verstoring kunt voorkomen.

Ongewervelden

- U voorkomt aantasting van de watervegetatie in wateren waarin de platte schijfhoren voorkomt. Als dat niet mogelijk is, gooit u watervegetatie terug in de watergang.
- Bij werkzaamheden aan oevers waar rivierrombouten uit kunnen sluipen: laat minimaal 50% van de oevervegetatie ongemoeid in de periode van 1 juni tot en met 31 juli.

3.10 Onderhoud van verhardingen

Omschrijving werkzaamheid

Het gaat om het onderhoud van wegen, fietspaden, voetpaden, parkeerplaatsen, kades, pieren en dergelijke. Werkzaamheden omvatten het openbreken en asfalteren, verwijderen en storten van grint en beton, het verlagen van de berm in verband met waterafvoer, bestrijden van onkruid, verwijderen van afval, onderhoud en reiniging van kolken.

Kalender

Als beschermde soorten van soortgroepen uit onderstaande kalender in het werkgebied aanwezig zijn moet u aanvullende gedragsregels volgen.

Periode	Januari	Februari	Maart	April	Mei	Juni	Juli	Augustus	September	Oktober	November	December
Soorten												
Planten												
Vissen												
Vleermuizen												
Bever												
"Muizen"												
Vogels												
Ongewervelden												
	Zorgplicht; houd rekening met ongewoon vroege of late planten en dieren											
	Uitvoeren met maatregelen											
	Niet uitvoeren, tenzij noodzakelijk, toepassen strikte maatregelen											

Aandachtspunten

Planten: Let op groeiplaatsen van beschermde planten langs de verhardingen; voorkom betreding met machines en opslag van materieel en materialen.

Broedvogels: Voorkom vernieling en verstoring van nesten van broedende vogels.

Gedragsregels in de oranje en rode perioden

Planten

- U voorkomt aantasting van groeiplaatsen van beschermde planten. U vraagt een deskundige de groeiplaatsen in het veld te markeren en houdt afstand.
- Onkruidbestrijding in de nabijheid van beschermde soorten vindt mechanisch plaats.
- Bij de reiniging en het onderhouden van kolken worden groeiplaatsen van muurplanten ontzien.
- Als het onvermijdelijk is dat beschermde muurplanten worden aangetast, behoudt u minimaal 50% van de groeiplaatsen of u verplaatst minimaal 50% van de muurplanten onder leiding van een deskundige naar een geschikte groeiplaats in de directe nabijheid. U kunt ze ook tijdelijk in een geschikt depot plaatsen en na de werkzaamheden terugplaatsen.
- Als het onvermijdelijk is dat overige beschermde planten worden aangetast, behoudt u minimaal 25% van de groeiplaatsen of u verplaatst minimaal 25% van de planten onder leiding van een deskundige naar een geschikte

groeiplaats in de directe nabijheid. U kunt ze ook tijdelijk in een geschikt depot plaatsen en na de werkzaamheden terugplaatsen.

Toelichting Muurplanten groeien vaak langzaam en zijn in ons land in relatief grote mate afhankelijk van de stedelijke omgeving, bijvoorbeeld in kolken. Daarom is extra zorgvuldigheid voor de groep soorten op zijn plaats.

Vogels

- Bij werkzaamheden in de **oranje** periode: U houdt bij de werkzaamheden voldoende afstand tot bewoonde nesten. Aangezien de vereiste afstand afhankelijk is van de soort, volgt u het advies op van een deskundige over de wijze waarop u verstoring kunt voorkomen.

3.11 Onderhoud van hekken en rasters

Omschrijving werkzaamheid

Het onderhouden, repareren en vervangen van hekwerken, afrasteringen en rasters langs wegen en rondom diverse percelen.

Kalender

Als beschermde soorten van soortgroepen uit onderstaande kalender in het werkgebied aanwezig zijn moet u aanvullende gedragsregels volgen.

Periode	Januari	Februari	Maart	April	Mei	Juni	Juli	Augustus	September	Oktober	November	December
Soorten												
Planten												
Vissen												
Vleermuizen												
Bever												
"Muizen"												
Vogels												
Ongewervelden												
	Zorgplicht: houd rekening met ongewoon vroege of late planten en dieren											
	Uitvoeren met maatregelen											
	Niet uitvoeren, tenzij noodzakelijk, toepassen strikte maatregelen											

Aandachtspunten

Algemeen: Voorkom dat hekken en rasters versnippering van leefgebieden veroorzaken, als ze niet passeerbaar zijn voor zoogdieren en/of amfibieën.

Planten: Voorkom vernieling van groeiplaatsen van beschermde planten tijdens de werkzaamheden.

Broedvogels: Voorkom vernieling en verstoring van nesten van broedende vogels.

Gedragsregels in de oranje perioden

Planten

- U voorkomt betreding en aantasting van groeiplaatsen van beschermde planten. U vraagt een deskundige de groeiplaatsen in het veld te markeren en houdt afstand.
- Als het onvermijdelijk is dat beschermde planten worden aangetast verplaatst u deze onder leiding van een deskundige naar een geschikte groeiplaats in de directe nabijheid.

Vogels

- Bij werkzaamheden in de oranje periode: U houdt bij de werkzaamheden voldoende afstand tot bewoonde nesten. Aangezien de vereiste afstand afhankelijk is van de soort, volgt u het advies op van een deskundige over de wijze waarop u verstoring kunt voorkomen.

3.12 Onderhoud van gebouwen

Omschrijving werkzaamheid

Het gaat om regulier onderhoud van gebouwen, niet om verbouwingen of grootschalige renovaties. Bijvoorbeeld het herstellen van dakbedekkingen, goten en afwateringen, daklijsten, kozijnen, deuren, voegwerk, verwarmingsinstallaties en rioleringen, schilderwerk (schuren, stoppen en schilderen), schoonspuiten en impregneren van gevels, enzovoorts. Ook het onderhoud in gebouwen valt hieronder, dat kan van belang zijn voor bijvoorbeeld vleermuizen en vogels.

Kalender

Als beschermde soorten van soortgroepen uit onderstaande kalender in het werkgebied aanwezig zijn moet u aanvullende gedragsregels volgen.

Periode	Januari	Februari	Maart	April	Mei	Juni	Juli	Augustus	September	Oktober	November	December
Soorten												
Planten												
Vissen												
Vleermuizen												
Bever												
"Muizen"												
Vogels												
Ongewervelden												
	Zorgplicht; houd rekening met ongewoon vroege of late planten en dieren											
	Uitvoeren met maatregelen											
	Niet uitvoeren, tenzij noodzakelijk, toepassen strikte maatregelen											

Aandachtspunten

Planten: Voorkom schade zoveel mogelijk, want vegetaties op muren zijn kwetsbaar en herstellen langzaam.

Vleermuizen: Voorkom vernietiging en verstoring van vaste verblijfplaatsen.

Broedvogels: Voorkom vernieling en verstoring van nesten van broedende vogels. Let speciaal op soorten waarvan de nestplaats jaarrond bescherming behoeft.

Gedragsregels in de oranje perioden

Planten

- U voorkomt aantasting van groeiplaatsen van beschermde (muur)planten. U vraagt een deskundige de groeiplaatsen in het veld te markeren en houdt afstand.
- Als het onvermijdelijk is dat beschermde muurplanten worden aangetast, verplaatst u minimaal 50% van de muurplanten onder leiding van een deskundige naar een geschikte groeiplaats in de directe nabijheid. U kunt ze ook tijdelijk in een geschikt depot plaatsen en na de werkzaamheden terugplaatsen.

Toelichting Muurplanten groeien vaak langzaam en zijn in ons land in relatief grote mate afhankelijk van de stedelijke omgeving. Daarom is extra zorgvuldigheid voor de groep soorten op zijn plaats.

Vleermuizen

- U voert de werkzaamheden uit in een periode, dat de vleermuizen niet in het gebouw niet aanwezig zijn en zodanig dat de vleermuizen de door hen gebruikte ruimte(n) na de werkzaamheden opnieuw kunnen gebruiken.
- Als dat niet mogelijk is, wint u deskundig advies in hoe u de werkzaamheden met zo min mogelijk schade voor de vleermuizen kunt uitvoeren (zie ook gedragsregel 5.3). U volgt het advies op.
- Als U de functionaliteit van de vaste rust- en verblijfplaatsen niet kan behouden, bijvoorbeeld door tijdig geschikte alternatieven aan te bieden, vraagt u ontheffing aan.

Vogels

- Als vogels op of in het gebouw broeden: u voert de werkzaamheden uit in een periode dat de vogels het gebouw niet gebruiken en zodanig, dat de vogels na de werkzaamheden opnieuw in of op het gebouw kunnen broeden.
- Als dat niet mogelijk is, wint u deskundig advies in hoe u de werkzaamheden met zo min mogelijk schade voor de broedvogels kunt uitvoeren (zie ook gedragsregel 5.3). U volgt het advies op.
- Als U de functionaliteit van de nestplaatsen niet kan behouden, bijvoorbeeld door tijdig geschikte alternatieven aan te bieden, vraagt u ontheffing aan.

3.13 Verwijderen van drijvend afval

Omschrijving werkzaamheid

Het periodiek verwijderen van zwerfvuil en drijfhout met behulp van machines, prikstokken en bladblazers in stedelijk en landelijk gebied.

Kalender

Als beschermde soorten van soortgroepen uit onderstaande kalender in het werkgebied aanwezig zijn moet u aanvullende gedragsregels volgen.

Periode	Januari	Februari	Maart	April	Mei	Juni	Juli	Augustus	September	Oktober	November	December
Soorten												
Planten												
Vissen												
Vleermuizen												
Bever												
"Muizen"												
Vogels												
Ongewervelden												
	Zorgplicht; houd rekening met ongewoon vroege of late planten en dieren											
	Uitvoeren met maatregelen											
	Niet uitvoeren, tenzij noodzakelijk, toepassen strikte maatregelen											

Aandachtspunten

Vissen: Oevervegetaties zijn zeer belangrijk voor de voortplanting en als leefgebied (paaien, eiafzet, schuilplaats voor jongen), voorkom aantasting van de oevervegetatie in het voortplantingsseizoen.

Amfibieën: Oevervegetaties zijn zeer belangrijk voor de voortplanting en als leefgebied (eiafzet, schuilplaats, foerageergebied). Voorkom aantasting van de oevervegetatie in het voortplantingsseizoen.

Grondzoogdieren: In het voortplantingsseizoen geen werkzaamheden uitvoeren nabij holen en burchten van waterspitsmuis, noordse woelmuis en bever.

Broedvogels: Voorkom vernieling en verstoring van nesten.

Ongewervelden: Platte schijfhoren leeft in de waterplantenvegetatie.

Gedragsregels in de oranje perioden

Vissen

- U voorkomt zo veel mogelijk aantasting van waterplantenvegetatie.

Amfibieën

- U voorkomt zo veel mogelijk aantasting van waterplantenvegetatie.

Grondzoogdieren

In het leefgebied van de bever:

- U houdt minimaal 100 m afstand tot een bewoonde beverburcht.

In het leefgebied van waterspitsmuis en/of noordse woelmuis:

- U voorkomt aantasting van oevers.

Vogels

- U voorkomt verstoring en vernietiging van nesten van broedende vogels.

Ongewervelden

- U voorkomt zo veel mogelijk aantasting van waterplantenvegetatie.

4 Verantwoordelijkheden

Algemene verdeling van verantwoordelijkheden

4.1 De initiatiefnemer en de opdrachtnemer hebben allebei een verantwoordelijkheid.

Als **initiatiefnemer** bent u hoofdverantwoordelijk voor het volgen van deze gedragscode. Als **opdrachtnemer** heeft u een eigen verantwoordelijkheid om de gedragsregels goed te volgen.

Als de werkzaamheden door of in opdracht van de Gemeente **Dordrecht** worden uitgevoerd, dan is de gebiedsmanager van het betreffende gebied de **initiatiefnemer**.

Als de werkzaamheden door of in opdracht van de Gemeente **Zwijndrecht** worden uitgevoerd, dan is de Teamleider Beheer openbare ruimte de **initiatiefnemer**.

4.2 Aansprakelijkheid

Als **initiatiefnemer** bent u de aansprakelijke partij voor het bevoegd gezag. Als u als **opdrachtnemer** schade veroorzaakt doordat u deze gedragscode niet hebt gevolgd, kunt u op uw beurt weer door de initiatiefnemer aansprakelijk gesteld worden voor de schade.

4.3 Mogelijke sancties

De **initiatiefnemer** mag sancties opleggen aan de **opdrachtnemer**, als de opdrachtnemer zich niet houdt aan de gedragscode. Dit mag óók, als er geen schade is.

Verantwoordelijkheid bij de voorbereiding

4.4 Zorg voor alle benodigde informatie

Als **initiatiefnemer** bent u ervoor verantwoordelijk dat alle benodigde informatie wordt verzameld, die belangrijk is voor het volgen van de gedragscode (zoals onderzoek naar natuurwaarden, effectenstudie, te volgen gedragsregels). U moet deze informatie voor anderen beschikbaar en toegankelijk maken (bijv. via internet).

4.5 Zorg voor een goede voorbereiding en planning

Als **initiatiefnemer** bent u ervoor verantwoordelijk dat de gegevens, die genoemd zijn in Hoofdstuk 4.4 op de juiste manier gebruikt worden in de planning en besteksvoorbereiding van de werkzaamheden.

Verantwoordelijkheid bij de uitvoering

4.6 Zorg voor correcte uitvoering

Als **opdrachtnemer** bent u ervoor verantwoordelijk dat de gedragsregels uit deze gedragscode goed worden gevolgd. Dat geldt óók als de werkzaamheden in onderaanneming worden uitgevoerd. De **initiatiefnemer** houdt dit in de gaten, door controle van de werkzaamheden met behulp van steekproeven.

4.7 Algemene zorgplicht

Als **opdrachtnemer** bent u ervoor verantwoordelijk dat ook de algemene zorgplicht goed wordt nageleefd tijdens de uitvoering van de werkzaamheden. Dat geldt ook in de gevallen waarvoor deze gedragscode niet voorziet.

Verantwoordelijkheid voor de communicatie

4.8 De gemeenten maken de gedragscode actief openbaar

De **Gemeente Dordrecht** en de **Gemeente Zwijndrecht** maken deze gedragscode actief openbaar, zodat hun eigen personeel, (potentiële) opdrachtnemers, overige initiatiefnemers, belanghebbenden en belangstellenden op tijd over het bestaan en de inhoud van de gedragscode worden geïnformeerd.

4.9 Maak de gedragscode deel van bestekken, opdrachtbrieven en contracten

Als u van deze gedragscode gebruik wilt maken, maakt u als **initiatiefnemer** deze gedragscode onderdeel van alle opdrachten, die voor de werkzaamheden worden verstrekt. In bestekken, opdrachtbrieven en contracten moet altijd direct worden verwezen naar deze gedragscode, die als bijlage bij alle bestekken, opdrachtbrieven en contracten moet worden opgenomen. Als **opdrachtnemer** bevestigt u schriftelijk dat u de werkzaamheden volgens deze gedragscode uit zult voeren.

4.10 Zorg voor goede communicatie over natuurwaarden

Als **initiatiefnemer** bent u er voor verantwoordelijk dat de juiste gegevens over beschermde en bijzondere natuurwaarden in het werkgebied op tijd beschikbaar zijn voor de werkvoorbereiders en uitvoerders.

4.11 Zorg voor goede instructie van de uitvoerders

Als **opdrachtnemer** bent u verantwoordelijk voor het op tijd, correct en volledig informeren en instrueren van de personen die bij de werkzaamheden betrokken zijn. Belangrijke hulpmiddelen hierbij zijn:

- de lijst van voorkomende soorten (zie 1.3);
- kaart van groeiplaatsen, vaste rust- en verblijfplaatsen essentiële delen van het leefgebied van beschermde soorten (zie 1.3);
- de lijst van gedragsregels (zie 1.8).

4.12 Zorg dat de gedragscode op het werk aanwezig is

Als **opdrachtnemer** bent u ervoor verantwoordelijk dat deze gedragscode op het werk aanwezig is. Het gaat om de gehele gedragscode met de bijlage, de lijst van beschermde soorten, de kaart van groeiplaatsen, vaste rust- en verblijfplaatsen en essentiële delen van het leefgebied en de lijst van gedragsregels (zie 1.8).

5 Slotbepalingen

Bij twijfel- en noodgevallen

5.1 Als een soort onverwacht opduikt ...

Het kan zijn dat u als **uitvoerder** bij de werkzaamheden het voorkomen van een beschermde soort (van Tabel 2 of 3 of soort broedvogel) vaststelt, waarvan het niet bekend was dat die in het werkgebied voorkomt. **In dat geval moet u de werkzaamheden onderbreken.** De onderbreking van de werkzaamheden gebruikt u om de initiatiefnemer te informeren en om deskundig advies in te winnen over de beste manier om de soort te ontzien.

Als het om een beschermde soort gaat die in deze gedragscode staat, dan volgt u de gedragsregels uit deze gedragscode. Let wel: gebruik dan de regels die over deze soort gaan en die te maken hebben met uw werkzaamheden.

U hoeft de werkzaamheden niet te onderbreken als u of een (andere) deskundige kan vaststellen dat de soort geen negatieve effecten van de werkzaamheden ondervindt en er geen verbodsbepalingen worden overtreden die te maken hebben met de nieuw aangetroffen soort. Het kan ook zijn dat u of een (andere) deskundige vaststelt, dat het juist belangrijk is voor de beschermde soort dat de werkzaamheden juist (zo snel mogelijk) doorgaan.

Als **initiatiefnemer** neemt u zo snel mogelijk contact op het bevoegd gezag (Dienst Regelingen van het ministerie van LNV). U overlegt over de ontstane situatie en vraagt ontheffing aan als dat nodig is.

Als **opdrachtnemer** legt u vast om welke soort het precies gaat, hoe u heeft bepaald wat de effecten van de werkzaamheden zijn, welke maatregelen u treft, hoe u deze uitvoert en wat het resultaat daarvan is. U zorgt ervoor, dat dit verslag zo snel mogelijk bij de initiatiefnemer terecht komt.

5.2 Bij twijfel een deskundige inschakelen

In gevallen waarin er in deze gedragscode geen regels staan en bij twijfel over de beste uitvoering van gedragsregels, vraagt u op tijd advies van een deskundige. U volgt dan de gedragsregels, die de deskundige adviseert.

5.3 In bijzondere gevallen kunt u afwijken

U mag als initiatiefnemer of opdrachtnemer afwijken van de gedragsregels in deze gedragscode onder de volgende voorwaarden.

- U onderbouwt in het uitvoeringsplan waarom het in een concreet geval niet *mogelijk* is of voor de beschermde soorten niet *wenselijk* is te handelen volgens de gedragsregels in deze gedragscode.
- U laat een deskundig advies opstellen waaruit blijkt dat de aangepaste werkwijze niet leidt tot grotere schade aan beschermde soorten dan de voorgeschreven werkwijze.
- U beschrijft de aangepaste werkwijze voldoende gedetailleerd en instrueert de uitvoerders op dezelfde manier.
- De beschrijving van de aangepaste werkwijze is op het werk en bij de directie aanwezig.

Als deze werkwijze niet mogelijk is, vraagt u ontheffing aan.

5.4 In noodgevallen of bij calamiteiten

Bij het optreden van problemen neemt u als **opdrachtnemer** maatregelen, die passen bij deze gedragscode. Hierbij schakelt u een deskundige in, die u adviseert over de manier om de noodzakelijke werkzaamheden zó uit te voeren, dat schade aan beschermde soorten zoveel mogelijk wordt voorkomen. U beschrijft de genomen maatregelen en de eventuele effecten op de beschermde soorten. U rapporteert daarover direct aan de **initiatiefnemer**. Als dit nodig is, neemt de **initiatiefnemer** dan contact op het bevoegd gezag.

Evaluatie en aanpassing van deze gedragscode

5.5 Pas de gedragscode zonodig aan aan nieuwe soorten

De **Gemeenten Dordrecht** en **Zwijndrecht** passen deze gedragscode op tijd aan, als de (bekende) verspreiding van beschermde soorten verandert. Dit is doet doen de gemeenten alleen, als het opstellen van specifieke gedragsregels voor nieuwe soort(en) noodzakelijk wordt.

5.6 Pas de gedragscode zonodig aan aan nieuwe wet- en regelgeving

De **Gemeenten Dordrecht** en **Zwijndrecht** passen deze gedragscode op tijd aan, als wijzigingen in wet- en regelgeving daartoe reden geven.

5.7 Aanpassen van deze gedragscode

De **Gemeenten Dordrecht** en **Zwijndrecht** evalueren deze gedragscode iedere vijf jaar op effectiviteit en uitvoerbaarheid en passen de gedragscode aan als dit nodig is.

Ook tekenen van het achteruit gaan van een beschermde soort, kan aanleiding geven tot heroverweging van de maatregelen.

N.B. Na aanpassing is opnieuw de goedkeuring van de minister van LNV nodig. Dat geldt niet, als alléén de Checklist (bijlage 2) wordt gewijzigd aan de hand van nieuwe informatie.

6 Begrippenlijst

In deze gedragscode worden de volgende termen gehanteerd.

<i>Algemene beschermde soorten of beschermde soorten in tabel 1:</i>	Soorten waarvoor een algemene vrijstelling geldt van een aantal belangrijke verbodsbepalingen voor ingrepen in het kader van bestendig beheer en onderhoud.
<i>Deskundig advies:</i> <i>Deskundige:</i>	Advies opgesteld door een deskundige. Een persoon die aantoonbaar ervaring en kennis heeft op het gebied van soortspecifieke ecologie voor de situatie en soorten, waarvoor hij of zij adviseert of begeleiding verzorgt. Kennis en ervaring dienen te zijn opgedaan doordat hij/zij a) aan een WO- of HBO-instelling een graad heeft behaald in ecologie, biologie of natuurbeheer of b) als ecologisch medewerker werkzaam is bij een adviesbureau dat is aangesloten bij het Netwerk Groene Bureaus of c) zich aantoonbaar actief inzet voor soortbescherming en is aangesloten bij en werkzaam voor een organisatie op het gebied van de soortbescherming (blijkens lidmaatschappen van natuurverenigingen, publicaties of anderszins) of d) zich aantoonbaar inzet voor onderzoek naar en bescherming van soorten.
<i>Gedragsregels:</i>	Specifieke acties gericht op het zorgvuldig omgaan met flora en fauna; deze maatregelen zijn aanvullend ten opzichte van de werkzaamheden.
<i>Initiatiefnemer:</i>	Onderdeel (Dienst, Sector, Afdeling) van de Gemeente Dordrecht of Zwijndrecht, dat of natuurlijke of rechtspersoon buiten de gemeente, die eindverantwoordelijk is voor de werkzaamheden.
<i>Leefgebied:</i>	Het gebied dat door (een populatie van) een plant- of diersoort wordt gebruikt om in te leven.
<i>(Middel)zwaar beschermde soorten:</i>	Soorten uit tabellen 2 en 3 en alle inheemse vogelsoorten.
<i>Opdrachtnemer:</i>	Onderdeel (Dienst, Afdeling) van de Gemeente Dordrecht of Zwijndrecht, die in opdracht van een ander onderdeel werkzaamheden uitvoert; natuurlijke of rechtspersoon, die in opdracht van de Gemeente Dordrecht of Zwijndrecht werkzaamheden uitvoert.
<i>Overige beschermde soorten of beschermde soorten in tabel 2:</i>	Beschermde soorten waarvoor geen algemene vrijstelling geldt, maar die niet genoemd zijn in Bijlage 1 van het Vrijstellingenbesluit noch staan vermeld op Bijlage 4 van de Habitatrichtlijn.
<i>Plan:</i>	Plan, waarin de werkzaamheden concreet zijn uitgewerkt.
<i>Project:</i>	Samenhangend cluster van werkzaamheden.
<i>Uitvoerder:</i>	Persoon die namens de opdrachtnemer de werkzaamheden in het veld uitvoert.

<i>Uitzonderingssituatie:</i>	Als de openbare veiligheid of de volksgezondheid direct in het geding is of als het werk praktisch ⁶ niet redelijkerwijs in een andere periode kan worden uitgevoerd.
<i>Voldoende actuele gegevens:</i>	Gegevens niet ouder dan vijf jaar voor soorten van tabel 2, tabel 3 en vogels.
<i>Voldoende nauwkeurige gegevens:</i>	Gegevens met een detailniveau, zodanig dat afzonderlijke groeiplaatsen en /of vaste rust- en verblijfplaatsen op kaart of in het veld kunnen worden gemarkeerd.
<i>Voorkomen van soorten in een werkgebied:</i>	Het anders dan toevallig gebruik maken van een werkgebied en zijn directe omgeving. Let vooral op: groeiplaatsen van beschermde plantensoorten voor; of vaste rust- en verblijfplaatsen van dieren (mits in gebruik) of voor het functioneren daarvan essentiële delen van het leefgebied; of in gebruik zijnde nesten van inheemse broedvogels of voor het functioneren daarvan essentiële delen van het leefgebied; N.B. zie bijlage 2 voor een overzicht van de vogelsoorten waarvan het nest jaarrond beschermd is.
<i>Vrijstellingenbesluit:</i>	Besluit vrijstelling beschermde dier- en plantensoorten van 28 november 2000, gewijzigd bij Algemene Maatregel van Bestuur van 10 september 2004, van kracht geworden op 23 februari 2005.
<i>Werkgebied:</i>	Het gebied waar de werkzaamheden worden uitgevoerd en zijn directe omgeving.
<i>Werkzaamheden:</i>	De werkzaamheden die worden uitgevoerd in het kader van bestendig beheer en onderhoud en bestendig gebruik. De werkzaamheden kunnen door de gemeente zelf worden uitgevoerd; of door een opdrachtnemer in opdracht van de gemeente; of door een initiatiefnemer buiten de gemeente. De werkzaamheden hebben geen eenmalig karakter, maar worden periodiek, op min of meer gelijke wijze uitgevoerd en zijn gericht op de instandhouding van een bestaande situatie en gebruik.
<i>Wezenlijke invloed:</i>	Er is sprake van verstoring met wezenlijke invloed, als de verstoring invloed heeft op de staat van instandhouding van de soort (tabel 2 soorten) of de lokale populatie (tabel 3 soorten en broedvogels). Dit kan het geval zijn als een voortplantingsplaats (nest) of winterverblijf definitief verlaten wordt.
<i>Zwaar beschermde soorten of beschermde soorten in tabel 3:</i>	Soorten genoemd in Bijlage 4 van de Habitatrichtlijn of in Bijlage 1 van het Vrijstellingenbesluit; voor deze soorten geldt een vrijstelling van een aantal belangrijke verbodsbepalingen voor ingrepen in het kader van bestendig beheer en onderhoud, mits wordt gewerkt op basis van een door de Minister goedgekeurde gedragscode. Zie bijlage 1.

⁶ Bijvoorbeeld omdat werken aan dijken 's winters wettelijk verboden is, of omdat de bodem alleen 's zomers zwaar materieel kan verdragen of omdat het werk van maanden over vele jaren zou moeten worden uitgesmeerd.

Bijlage 1 Schema toepassing Flora- en faunawet

QuickTime™ en een
-decompressor
zijn vereist om deze afbeelding weer te geven.

Bijlage 2 Checklist beschermde soorten

De onderstaande beschermde soorten komen (mogelijk) voor in de gemeente Dordrecht (aangegeven met (D)) en de gemeente Zwijndrecht (Z). De soortenlijsten zijn samengesteld op basis van gegevens van het Natuur Wetenschappelijk Centrum te Dordrecht, aangevuld met gegevens van Bureau Waardenburg, Waterschap Hollandse Delta, de Avifauna van het Eiland van Dordrecht en gepubliceerde verspreidingsgegevens van Particuliere Gegevensbeherende Organisaties.

N.B. Niet alle (mogelijk) voorkomende inheemse broedvogels zijn opgenomen, slechts diegene waarvan de nesten ook buiten het broedseizoen bescherming nodig hebben.

*Soorten van tabel 1 bij de Flora- en faunawet (algemene soorten).
Hiervoor geldt een algemene vrijstelling voor werkzaamheden in het kader van bestendig beheer en onderhoud.*

Vaatplanten	Zoogdieren
aardaker (D, Z)	aardmuis (D, Z)
akkerklokje (D, Z)	bosmuis (D, Z)
brede wespenorchis (D, Z)	bunzing (D, Z)
breed klokje (D, Z)	dwergmuis (D, Z)
dotterbloem (D, Z)	dwergspitsmuis (D, Z)
gewone vogelmelk (D, Z)	egel (D, Z)
grasklokje (D, Z)	gewone bosspitsmuis (D, Z)
grote kaardenbol (D, Z)	haas (D, Z)
kleine maagdenpalm (D, Z)	hermelijn (D, Z)
knikkende vogelmelk (D, Z)	huisspitsmuis (D, Z)
koningsvaren (D)	konijn (D, Z)
slanke sleutelbloem (D)	mol (D, Z)
zwanenbloem (D, Z)	ree (D, Z)
	rosse woelmuis (D, Z)
	veldmuis (D, Z)
Amfibieën	vos (D, Z)
bruine kikker (D, Z)	wezel (D, Z)
gewone pad (D, Z)	woelrat (D, Z)
bastaardkikker (middelste groene kikker) (D, Z)	
kleine watersalamander (D, Z)	
meerkikker (D, Z)	

Soorten van tabel 2 bij de Flora- en faunawet (overige soorten).
 Hiervoor geldt een vrijstelling voor werkzaamheden in het kader van
 bestendig beheer en onderhoud, mits aantoonbaar gewerkt
 wordt volgens een goedgekeurde gedragscode.

Vaatplanten	stijf hardgras (D)
blaasvaren (D)	tongvaren (D)
daslook (D, Z)	veldsalie (D)
gele helmblom (D)	waterdrieblad (D)
grote keverorchis (D, Z)	weideklokje (D)
klein glaskruid (D)	wilde kievitsbloem (D)
lange ereprijs (D, Z)	wilde marjolein (D)
parnassia (D, Z)	zomerklokje (D)
prachtklokje (D)	zwartsteel (D)
rapunzelklokje (D)	
rietorchis (D)	Vissen
rood bosvogeltje (D)	kleine modderkruiper (D, Z)
ruig klokje (D)	rivierdonderpad (D)
schubvaren (D)	giebel (D, Z)
Spaanse ruiter (D)	
spindotterbloem (D)	Zoogdieren
steenanjel (D)	damhert (ontsnapt exemplaar) (D)
steenbreekvaren (D)	

Soorten van tabel 3 bij de Flora- en faunawet (soorten van bijlage IV
 HR/bijlage 1 AMvB).

Hiervoor geldt geen vrijstelling voor werkzaamheden in het kader van
 bestendig beheer en onderhoud, ook niet als aantoonbaar
 gewerkt wordt volgens een goedgekeurde gedragscode.

Vissen	
bittervoorn (D,Z)	noordse woelmuis (D)
	tweekleurige vleermuis (D, Z)
Zoogdieren	waterspitsmuis (D, Z)
bever (D)	watervleermuis (D, Z)
gewone baardvleermuis (D)	
gewone dwergvleermuis (D, Z)	Libellen
gewone grootoorvleermuis (D, Z)	rivierrombout (D, Z)
laatvlieger (D, Z)	
meervleermuis (D, Z)	Slakken
Nathusius' (of ruige) dwergvleermuis (D, Z)	platte schijfhoren (D, Z)

Broedvogelsoorten, waarvan de nestplaatsen jaarrond beschermd zijn, omdat zij het hele jaar van het nest gebruik maken, jaarlijks naar hetzelfde nest terugkeren en/of in kolonies broeden.

N.B. Deze lijst is gebaseerd op de Aangepaste lijst jaarrond beschermd vogelnesten ontheffing Flora- en faunawet ruimtelijke ingreep van 26 augustus 2009.

Hiervoor geldt geen vrijstelling voor werkzaamheden in het kader van bestendig beheer en onderhoud, ook niet als u aantoonbaar werkt volgens een goedgekeurde gedragscode. Ingrepen bij zulke nestplaatsen vinden altijd plaats als er geen eieren of jongen in het nest zijn.

Niet alle genoemde soorten broeden thans in Dordrecht of Zwijndrecht, maar deze soorten zijn volledigheidshalve opgenomen, ook omdat broedgevallen van deze soorten niet zijn uit te sluiten.

boomvalk (D,Z)	ooievaar
buizerd (D,Z)	ransuil (D,Z)
gierzwaluw (D,Z)	roek
grote gele kwikstaart	slechtvalk
havik (D,Z)	sperwer (D,Z)
huismus (D,Z)	steenuil (D,Z)
kerkuil (D,Z)	zeearend
oehoe	zwarte wouw

Broedvogelsoorten, waarvoor in sommige gevallen sprake is van een jaarrond beschermd nest. Dat is het geval als er geen alternatieven in de omgeving of de regio voorhanden zijn en deze ook niet (met een gerede kans op succes) kunnen worden gerealiseerd.

N.B. Deze lijst is gebaseerd op de Aangepaste lijst jaarrond beschermd vogelnesten ontheffing Flora- en faunawet ruimtelijke ingreep van 26 augustus 2009

blauwe reiger (D,Z)	huiszwaluw (D,Z)
boerenzwaluw (D,Z)	kleine bonte specht (D)
bonte vliegenvanger	kleine vliegenvanger
boomklever (D)	koolmees (D,Z)
boomkruiper (D,Z)	taiga- of kortsnavelboomkruiper
bosuil (D,Z)	oeverzwaluw (D,Z)
brilduiker	pimpelmees (D,Z)
draaihals	raaf
eidereend	ruigpootuil
ekster (D,Z)	spreeuw (D,Z)
gekraagde roodstaart (D,Z)	torenvalk (D,Z)
glanskop	tapuit
grauwe vliegenvanger	zeearend
groene specht (D,Z)	zwarte kraai (D,Z)
grote bonte specht (D,Z)	zwarte mees
hop	zwarte roodstaart (D,Z)
ijsvogel (D)	zwarte specht

Tot slot zijn ook verblijfplaatsen van standvogels die hun verblijfplaats het hele jaar gebruiken, jaarrond beschermd.